

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૮૬૯/૨૦૦૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી હેમંત એમ. પ્રચ્છક

સહી/-

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	✓	

=====

ગુજરાત રાજ્ય

વિરુદ્ધ

ગણપતરામ તે આમરાજી વિશ્નોઈ (ધાયલ) ના પુત્ર અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ તરફે એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર સુશ્રી જ્યોતિ ભટ્ટ

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧, ૨ તરફે શ્રી તુષાર ચૌધરી (૫૩૧૬)

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૨ તરફે રૂલ પરત મળેલ નથી

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી હેમંત એમ. પ્રચ્છક

તારીખ : ૧૨/૦૮/૨૦૨૬

ચુકાદો

૧. અપીલકર્તા - ગુજરાત રાજ્યએ વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ નં. ૩, દિયોદર (જે હવે પછી “ટ્રાયલ કોર્ટ” તરીકે ઉલ્લેખિત છે) દ્વારા સ્પેશિયલ (એન.ડી.પી.એસ.) કેસ નં. ૫૫/૨૦૦૭ માં પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૮.૦૩.૨૦૦૮ ના નિર્દોષ છોડી મૂકવાના ચુકાદા અને હુકમ સામે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૮(૧)(૩) હેઠળ હાલની અપીલ દાખલ કરેલ છે, જેના દ્વારા ટ્રાયલ કોર્ટે સામાવાળા આરોપીઓને નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સ એક્ટ, ૧૯૮૫ (જે હવે પછી “એન.ડી.પી.એસ. એક્ટ” તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૧૭-બી અને ૨૨-બી હેઠળના આરોપોમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂકેલ છે.

૨. હાલની અપીલને જન્મ આપતી હકીકતો એવી છે કે ફરિયાદી, ભાઈલાલભાઈ જગજીવનભાઈ, પી.આઈ., એલ.સી.બી., પાલનપુરે દિયોદર પોલીસ સ્ટેશનમાં હાલના આરોપીઓ વિરુદ્ધ ફરિયાદ નોંધાવી હતી, જે બીજા-સી.આર. નં. ૩૦૧૭/૨૦૦૭ તરીકે નોંધવામાં આવી હતી. ફરિયાદપક્ષનો એવો કેસ છે કે તારીખ ૧૬.૦૨.૨૦૦૭ ના રોજ, ફરિયાદી અન્ય પોલીસ સ્ટાફના સભ્યો સાથે, પહેલા-સી.આર. નં. ૧૭/૨૦૦૭ અને ૧૮/૨૦૦૭ થી નોંધાયેલા ગુનાઓની તપાસ માટે થરાદથી જેતડા તરફ જઈ રહ્યા હતા. તે સમયે, લવાણા ગામ તરફ જતા રસ્તા પાસે, તેઓએ મોટરસાયકલ પર જઈ રહેલા એક શંકાસ્પદ

વ્યક્તિને રોક્યો હતો. ત્યારબાદ, ફરિયાદીએ દિયોદર તાલુકાના લવાણાના રહેવાસી રમેશગીરી કાંતિગીરી ગોસ્વામી અને હસમુખભાઈ ગોવર્ધનભાઈ મોચી નામના બે પંચ સાક્ષીઓને બોલાવ્યા હતા. ફરિયાદીએ પોતાની અને પંચ સાક્ષીઓની ઓળખ આરોપીને આપી હતી અને તેનું નામ પૂછ્યું હતું. આરોપીએ પોતાનું નામ ગણપતરામ આમરાજી વિશ્નોઈ હોવાનું જણાવ્યું હતું.

૨.૧ ફરિયાદીએ ત્યારબાદ આરોપીને ગેઝેટેડ ઓફિસરની હાજરીમાં ઝડતી મેળવવાના તેના અધિકાર વિશે જાણ કરી હતી, જેના જવાબમાં આરોપીએ નકારાત્મક જવાબ આપ્યો હતો. ઝડતી માટેની જરૂરી પ્રક્રિયા પૂર્ણ કર્યા પછી, તેના કબજામાંથી માદક પદાર્થ એટલે કે “અફીણ પ્રવાહી” મળી આવ્યું હતું અને જપ્ત કરવામાં આવ્યું હતું. ફરિયાદીએ આરોપીને પૂછ્યું હતું કે શું તેની પાસે સદર માદક પદાર્થ રાખવા માટે કોઈ પરમિટ કે પાસ છે, જેના જવાબમાં તેણે નકારાત્મક જવાબ આપ્યો હતો.

૨.૨ ત્યારબાદ, બિનહથિયારી પોલીસ કોન્સ્ટેબલ પ્રતાપસિંગ દેવાજી, બકલ નં. ૧૬૧૯ ને જપ્ત કરાયેલા માદક પદાર્થનું વજન કરવા માટે વ્યક્તિને બોલાવવા મોકલવામાં આવ્યા હતા. તદનુસાર, તેઓ દિયોદર તાલુકાના લવાણાના રહેવાસી સોનીને લાવ્યા હતા. જપ્ત કરાયેલા મુદ્દામાલનું વજન કરવામાં આવતાં તે પાઉચમાં રાખેલ ૫૦૦ ગ્રામ હોવાનું જણાયું હતું, જેની કિંમત આશરે રૂ. ૧૫,૦૦૦/- હતી. ત્યારબાદ, જપ્ત કરાયેલા પદાર્થમાંથી ૫૦-૫૦ ગ્રામના બે નમૂના લેવામાં આવ્યા હતા અને પંચ સાક્ષીઓ તથા પોલીસ સ્ટાફની હાજરીમાં

વિધિવત સીલ કરવામાં આવ્યા હતા. ફરિયાદપક્ષનો વધુમાં એવો કેસ છે કે આરોપી નં. ૧ સદર “અફીણ” આરોપી નં. ૨ ને આપવા માટે લઈ જતો હતો. તદનુસાર, ફરિયાદીએ આરોપીઓ વિરુદ્ધ ફરિયાદ નોંધાવી હતી.

૨.૩ તપાસ પૂર્ણ થયા બાદ તમામ આરોપીઓ વિરુદ્ધ ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૧૭(બી), ૨૨(બી) અને ૨૯ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે આંક ૮ થી તેઓની સામે તહોમતનામું ઘડવામાં આવ્યું હતું. આરોપીઓએ આરોપોની ના કબૂલી નિર્દોષ હોવાનું જણાવ્યું હતું અને કેસ ચલાવવાની માંગણી કરી હતી. પોતાનો કેસ સાબિત કરવા માટે ફરિયાદપક્ષે ૧૫ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી અને ૩૧ દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા હતા, જે નીચે મુજબ વાંચી શકાય છે:

મૌખિક પુરાવા

ક્રમ નં.	આંક નં.	સાક્ષીનું નામ
૧	૧૮	ભાઈલાલભાઈ જગજીવનભાઈ- ફરિયાદી
૨	૨૭	તેજમલભાઈ ઓખાભાઈ- પંચ સાક્ષી
૩	૨૯	રમેશગર કાંતિગર ગોસ્વામી- પંચ સાક્ષી
૪	૩૪	હસમુખભાઈ ગિરધરભાઈ- પંચ સાક્ષી
૫	૩૫	જામતાજી હિન્દુજી વાઘેલા- સાક્ષી
૬	૩૬	ઉદયસિંગ કુંવરભાઈ રાજપૂત- સાક્ષી
૭	૩૭	મનસુખભાઈ દલપતભાઈ સોની- સાક્ષી
૮	૪૧	મગનભાઈ હરખાભાઈ- પી.એસ.ઓ.
૯	૪૪	બાબુલાલ રામાભાઈ- રાઈટર હેડ
૧૦	૪૭	નીતિનકુમાર મનુપ્રસાદ ભટ્ટ- સાક્ષી
૧૧	૪૮	શેરખાન અનવરખાન ચાવડા- સાક્ષી

૧૨	૪૯	વેલસિંગ હમીરસિંગ- સાક્ષી
૧૩	૫૧	બાબુભાઈ નાગજીભાઈ- સાક્ષી
૧૪	૬૦	ધીરજ જયંતીલાલ લારિયા- સાક્ષી
૧૫	૬૧	અમૃતભાઈ હીરાભાઈ ચૌધરી- તપાસ અધિકારી (આઈ.ઓ.)

દસ્તાવેજ પુરાવા

ક્રમ નં.	આંક નં.	દસ્તાવેજની વિગત
૧	૧૯	ગુનો નોંધવા માટે મોકલેલી યાદી
૨	૨૦	મૂળ ફરિયાદ
૩	૨૧	વાયરલેસ મેસેજની નકલ
૪	૨૨	ડીવાય.એસ.પી., પાલનપુરને મોકલેલી યાદી
૫	૨૩	કલમ ૫૭ હેઠળ ડી.એસ.પી. ને મોકલેલ જાણ પત્ર
૬	૨૪	ડિસ્પેચ નોંધ
૭	૨૫	એફ.એસ.એલ. યાદી
૮	૨૮	આરોપીની શારીરિક સ્થિતિનું પંચનામું
૯	૩૦	આરોપી અને મોટરસાયકલનું પંચનામું
૧૦	૩૧	પંચો અને ફરિયાદીની સહીવાળી સ્લિપ
૧૧	૩૨	પંચો અને ફરિયાદીની સહીવાળી સ્લિપ
૧૨	૩૩	પંચો અને ફરિયાદીની સહીવાળી સ્લિપ
૧૩	૩૮	સોની દ્વારા આપવામાં આવેલ પ્રમાણપત્ર
૧૪	૪૩	દસ્તાવેજોની અનુક્રમણિકા / યાદી
૧૫	૪૫	સ્ટેશન ડાયરીનો અર્ક
૧૬	૫૦	પ્રિન્ટઆઉટ આપનાર વ્યક્તિનું નિવેદન નોંધવા માટે પી.એસ.આઈ. દ્વારા હેડ કોન્સ્ટેબલને આપેલી યાદી
૧૭	૫૨	પી.એસ.આઈ. ટિયોદર દ્વારા પોલીસ અધિક્ષક, એલ.સી.બી. ને લખાયેલ પત્ર
૧૮	૫૩	માહિતી મોકલવા માટે લખાયેલ પત્ર
૧૯	૫૪	માહિતી મોકલવા માટે લખાયેલ પત્ર
૨૦	૫૫	હકીકત/માહિતી મોકલવા અંગેનો પત્ર
૨૧	૫૬	સિમ કાર્ડ નોંધણી દસ્તાવેજ માહિતી

૨૨	૫૭	સિમ કાર્ડ માહિતી
૨૩	૬૨	જમી મેમો
૨૪	૬૩	જમી મેમો
૨૫	૬૪	ડી.એસ.પી. નો પત્ર
૨૬	૬૫	જમ મુદ્દામાલ મેળવવા માટે એફ.એસ.એલ. પ્રમાણપત્ર અને યાદી
૨૭	૬૬	એફ.એસ.એલ. અહેવાલ
૨૮	૬૭	આર.સી. બુકની નકલ
૨૯	૬૮	ડી.એસ.પી. દ્વારા લખાયેલ પત્ર
૩૦	૬૯	પી.એસ.આઈ. ને લખાયેલ પત્ર
૩૧	૭૧	પુરાવો બંધ કરવા અંગેની પુરાશીસ

૨.૪ પુરાવાની મૂલવણી કર્યા પછી અને બંને પક્ષોને સાંભળ્યા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટ સ્પેશિયલ (એન.ડી.પી.એસ.) કેસ નં. ૫૫/૨૦૦૭ માં પસાર કરેલા તારીખ ૧૮.૦૩.૨૦૦૮ ના ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા આરોપી સામાવાળાઓને એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૧૭(બી) અને ૨૨(બી) હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂકેલ છે.

૨.૫ નિર્દોષ છોડી મૂકવાના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને અપીલકર્તા રાજ્યએ હાલની અપીલ દાખલ કરેલ છે.

૩. અપીલકર્તા તરફે વિદ્વાન એ.પી.પી. સુશ્રી જ્યોતિ ભટ્ટ અને સામાવાળાઓ - આરોપીઓ તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી તુષાર ચૌધરીને સાંભળવામાં આવ્યા.

૪. અપીલકર્તા તરફેના વિદ્વાન એ.પી.પી. એ રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ

દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ ભૂલભરેલો, ગેરકાયદેસર અને અન્યાયી છે, અને તેથી, કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાને પાત્ર છે, કારણ કે ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાની તેના સાચા અને યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં યોગ્ય મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળતા દર્શાવી છે. તેણીએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ કાયદા તેમજ હકીકતો બંને પર ગંભીર ભૂલોથી ભરેલો છે.

૪.૧ અપીલકર્તા તરફેના વિદ્વાન એ.પી.પી. એ રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદપક્ષે પોતાના કેસના સમર્થનમાં કેટલાક સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી અને રેકર્ડ પર વિવિધ દસ્તાવેજ પુરાવા રજૂ કર્યા હતા. તેમ છતાં, મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજ પુરાવાઓની તેના સાચા અને સાચા પરિપ્રેક્ષ્યમાં યોગ્ય મૂલવણી કર્યા વિના, ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપી વ્યક્તિઓ સામે જે ગુનાઓનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો તેમાંથી તેઓને ભૂલભરેલી રીતે નિર્દોષ છોડી મૂક્યા છે. તેથી, વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાને પાત્ર છે.

૪.૨ અપીલકર્તા તરફેના વિદ્વાન એ.પી.પી. એ રજૂઆત કરી હતી કે તારીખ ૧૮.૦૩.૨૦૦૮ નો નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો ચુકાદો અને હુકમ કાયદા, રેકર્ડ પરના પુરાવા અને ફોજદારી ટ્રાયલનું નિયમન કરતા સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોથી વિપરીત છે. તેણીએ રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ એ બાબત ધ્યાને લેવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે કે ફરિયાદપક્ષે વિશ્વસનીય મૌખિક અને દસ્તાવેજ

પુરાવાઓ દ્વારા વાજબી શંકાથી પર પોતાનો કેસ સાબિત કર્યો હતો.

૪.૩ રાજ્ય તરફેના વિદ્વાન એ.પી.પી. એ એવી દલીલ કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદપક્ષના કેસના સમર્થનમાં રેકર્ડ પર રજૂ કરાયેલા ફરિયાદપક્ષના ૧૫ સાક્ષીઓના મૌખિક પુરાવા અને ૩૧ દસ્તાવેજી પુરાવાઓની યોગ્ય મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળતા દર્શાવી છે. તેથી ટ્રાયલ કોર્ટે રેકર્ડ પર ઉપલબ્ધ મહત્વપૂર્ણ પુરાવાની યોગ્ય મૂલવણી ન કરીને રેકર્ડ પર દેખીતી રીતે જ ગંભીર ભૂલ કરી છે.

૪.૪ વિદ્વાન એ.પી.પી. એ વધુમાં દલીલ કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે એવું ઠરાવવામાં ભૂલ કરી છે કે ફરિયાદપક્ષ વાજબી શંકાથી પર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે કે તારીખ ૧૬.૦૨.૨૦૦૭ ના રોજ આશરે ૧૮:૧૫ વાગ્યે, સાંચોરના રહેવાસી આરોપી નં. ૧, ગણપતરામ આમરાજી વિશ્નોઈ મોટરસાયકલ પર મુસાફરી કરતા મળી આવ્યા હતા અને કોઈપણ પાસ કે પરમિટ વિના રૂ. ૧૫,૦૦૦/- ની કિંમતના ૫૦૦ ગ્રામ “અફીણ (પ્રવાહી)” ના ગેરકાયદેસર અને સભાન કબજામાં હતા. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે આરોપી નં. ૧ લવાણા ગામ ખાતે આવેલી સરસ્વતી હાઈસ્કૂલ પાસેથી રૂ. ૧૭,૧૮૦/- ની રોકડ રકમ અને મોબાઈલ ફોન સાથે મળી આવ્યો હતો, અને તે દિયોદર તાલુકાના ઢાંડવના રહેવાસી આરોપી નં. ૨, જગતાભાઈ નાગજીભાઈ પટેલ (ચૌધરી) ને પહોંચાડવા માટે સદર “અફીણ (પ્રવાહી)” નો જથ્થો લઈ જતો હતો. આમ, બંને આરોપીઓ તેમની સામાન્ય પ્રવૃત્તિના ભાગરૂપે સદર માદક પદાર્થની હેરફેરમાં સંડોવાયેલા મળી આવ્યા હતા અને તેના દ્વારા તેઓએ એન.ડી.પી.એસ.

એક્ટની કલમ ૧૭(બી) અને ૨૨(બી) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ કર્યા હતા. તેથી ટ્રાયલ કોર્ટે રેકર્ડ પરના પુરાવાની યોગ્ય મૂલવણી ન કરીને ગંભીર ભૂલ કરી છે.

૪.૫ વિદ્વાન એ.પી.પી. એ રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદીના પુરાવાની યોગ્ય મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળતા દર્શાવી છે અને, તેમની જુબાનીને ફગાવી દઈને અને અવિશ્વાસપાત્ર ગણીને, ભૂલભરેલી રીતે એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે કે ફરિયાદપક્ષ વાજબી શંકાથી પર પોતાનો કેસ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે. પુરાવાની આવી મૂલવણી રેકર્ડ પરની સામગ્રીથી વિપરીત છે અને તેના પરિણામે ન્યાયનો અનર્થ થયો છે.

૪.૬ વિદ્વાન એ.પી.પી. એ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદપક્ષ વતી પી.ડબલ્યુ. ૮, પી.એસ.ઓ. મગનભાઈ હરખાભાઈની આંક ૪૧ પર; પી.ડબલ્યુ. ૯, રાઈટર હેડ કોન્સ્ટેબલ બાબુલાલ રામાભાઈની આંક ૪૪ પર; પી.ડબલ્યુ. ૧૦, નીતિન પ્રસાદ મનુકુમાર ભટ્ટની આંક ૪૭ પર; પી.ડબલ્યુ. ૧૧, શેરખાન અનવરખાન ચાવડાની આંક ૪૮ પર; અને પી.ડબલ્યુ. ૧૩, બાબુભાઈ નાગજીભાઈની આંક ૫૧ પર તપાસ કરવામાં આવી હતી. વિદ્વાન એ.પી.પી. ના જણાવ્યા અનુસાર, આ તમામ પોલીસ સાક્ષીઓએ ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું છે. તેમ છતાં, ટ્રાયલ કોર્ટે રેકર્ડ પર ઉપલબ્ધ અન્ય મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાઓના સંદર્ભમાં તેમના પુરાવાની યોગ્ય મૂલવણી કર્યા વિના, તેમની જુબાનીને ફગાવી દેવામાં અને અવિશ્વાસપાત્ર ગણવામાં તથા ફરિયાદપક્ષ આરોપીઓ સામેના આરોપો વાજબી શંકાથી પર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો

છે તેવું ઠરાવવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે.

૪.૭ વિદ્વાન એ.પી.પી. એ રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે પી.ડબલ્યુ. ૧૫, તપાસ અધિકારી અમૃતભાઈ હીરાભાઈ ચૌધરી, જેઓની આંક ૬૧ પર તપાસ કરવામાં આવી હતી, તેમના પુરાવાની યોગ્ય મૂલવણી કરવી જોઈતી હતી. તેઓએ ફરિયાદપક્ષના કેસને સંપૂર્ણ સમર્થન આપ્યું હતું. પોતાની જુબાનીમાં, તેઓએ જણાવ્યું હતું કે ફરિયાદી દ્વારા એફ.આઈ.આર. નોંધાયા પછી, કેસની તપાસ તેઓને સોંપવામાં આવી હતી. તેઓએ સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધ્યા હતા, જેમાં જમ કરાચેલા મુદ્દામાલનું વજન કરનાર મનસુખભાઈ દલપતભાઈ સોનીના નિવેદનનો પણ સમાવેશ થાય છે. તેઓએ જરૂરી તપાસ પણ હાથ ધરી હતી, અન્ય આરોપીઓની ધરપકડ કરી હતી, શરીર ઝડતીનું પંચનામું તૈયાર કર્યું હતું અને તપાસ પૂર્ણ થયા બાદ તથા એફ.એસ.એલ. પ્રમાણપત્ર મળ્યા પછી ચાર્જશીટ રજૂ કરી હતી. વિદ્વાન એ.પી.પી. એ રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે તપાસ અધિકારીના પુરાવાને ફગાવી દઈને અને અવિશ્વાસપાત્ર ગણીને પુરાવાની મૂલવણીમાં ગંભીર ભૂલ કરી છે.

૪.૮ વિદ્વાન એ.પી.પી. એ રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદપક્ષ વતી પી.ડબલ્યુ. ૭, મનસુખભાઈ દલપતભાઈ સોનીની આંક ૩૭ પર તપાસ કરવામાં આવી હતી. જો કે સદર સાક્ષી પ્રતિકૂળ જાહેર થયા હોવા છતાં, તેઓએ આંક ૩૮ પર જમ કરાચેલ મુદ્દામાલ “અફીણ” સંબંધિત વજન પ્રમાણપત્ર રજૂ કર્યું હતું. ટ્રાયલ કોર્ટે સદર સાક્ષી દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા દસ્તાવેજી પુરાવાને રેકર્ડ પર ઉપલબ્ધ

અન્ય પુરાવાઓ સાથે ધ્યાને લેવો જોઈતો હતો. માત્ર સાક્ષીએ ફરિયાદપક્ષના કેસને સંપૂર્ણ સમર્થન આપ્યું ન હતું તેટલા કારણસર, તેમના પુરાવા અને તેમના દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજને યોગ્ય મૂલવણી વિના ફગાવી શકાય નહીં.

૪.૯ વિદ્વાન એ.પી.પી. એ વધુમાં એવી દલીલ કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ એવું ઠરાવવામાં ભૂલ કરી છે કે ફરિયાદપક્ષ એ બાબત વાજબી શંકાથી પર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે કે મુદ્દામાલની વસ્તુ આરોપી નં. ૧ પાસેથી જમ કરવામાં આવી હતી. વિદ્વાન એ.પી.પી. ના જણાવ્યા અનુસાર, રેકર્ડ પરના પુરાવા સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત કરે છે કે માદક પદાર્થ ધરાવતું મુદ્દામાલ પાઉચ આરોપી નં. ૧ ના કબજામાંથી મળી આવ્યું હતું અને તે તેના સભાન કબજામાં હતો. કથિત ગુનાઓ આચરવામાં આરોપી વ્યક્તિઓની સંડોવણી સ્થાપિત કરવા માટે રેકર્ડ પર પૂરતી સામગ્રી હતી. તેથી, ટ્રાયલ કોર્ટ એવા વિપરીત નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું જોઈતું ન હતું કે ફરિયાદપક્ષ વાજબી શંકાથી પર આરોપો સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે. તેણીએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ ઉપરોક્ત સાક્ષીઓના પુરાવાની યોગ્ય મૂલવણી કરવી જોઈતી હતી, જે સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે ફરિયાદી અને તપાસ એજન્સી દ્વારા એન.ડી.પી.એસ. એક્ટ હેઠળ નિર્ધારિત જરૂરી પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું. રેકર્ડ પરના પુરાવા વૈધાનિક જરૂરિયાતોનું પાલન સ્થાપિત કરે છે અને ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપે છે.

૪.૧૦ વિદ્વાન એ.પી.પી. એ રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ સદર

મહત્વપૂર્ણ પુરાવાની તેના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે અને પરિણામે ખોટા નિષ્કર્ષ પર પહોંચી છે અને તેથી, વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ રેકર્ડ પરના પુરાવા અને કાયદાના સ્થાપિત સિદ્ધાંતોથી વિપરીત હોવાથી કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાને પાત્ર છે.

૪.૧૧ પોતાની રજૂઆતોના સમર્થનમાં વિદ્વાન એ.પી.પી. એ નીચે મુજબના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપ્યો હતો અને તેના પર આધાર રાખ્યો હતો:

(૧) સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિ. બલદેવ સિંહ, ૧૯૯૯ (૬) એસ.સી.સી.

૧૭૨;

(૨) નરેન્દ્રભાઈ ધીરજલાલ કાયા વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત, ૨૦૨૩ (૦)

એ.આઈ.જે.ઈ.એલ. એચ.સી. ૨૪૭૧૬૨;

(૩) એસ.કે. રાજુ ઉર્ફે અબ્દુલ હક ઉર્ફે જગ્ગા વિ. સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ,

(૨૦૧૮) ૯ એસ.સી.સી. ૭૦૮;

૫. બીજી તરફ, સામાવાળાઓ - આરોપીઓ તરફેના વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૌધરીએ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા નિર્દોષ છોડી મૂકવાના ચુકાદા અને હુકમનું સમર્થન કર્યું છે. સામાવાળાઓ - આરોપીઓ તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ ન્યાયી, કાયદેસર અને યોગ્ય છે અને આ કોર્ટ દ્વારા કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ રેકર્ડ પર ઉપલબ્ધ મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાઓની યોગ્ય રીતે

મૂલવણી કરી છે અને હકીકતો તથા કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોની યોગ્ય મૂલવણીના આધારે પોતાના તારણો નોંધ્યા છે.

પ.૧ સામાવાળાઓ તરફેના વિદ્વાન વકીલે એવી દલીલ કરી છે કે તપાસ એજન્સી તરફથી ગંભીર ક્ષતિઓ થઈ છે અને તપાસ દરમિયાન ફરજિયાત વૈધાનિક જોગવાઈઓનું ઉદ્ધંધન કરવામાં આવ્યું હતું. સામાવાળાઓ - આરોપીઓ તરફેના વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે ફરિયાદપક્ષ સામાવાળાઓ - આરોપીઓ સામેનો પોતાનો કેસ વાજબી શંકાથી પર સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે.

પ.૨ સામાવાળાઓ - આરોપીઓ તરફેના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે ફરિયાદપક્ષ પોતાનો કેસ વાજબી શંકાથી પર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે, કારણ કે માત્ર સાક્ષીઓની તપાસ કરવી અને દસ્તાવેજ પુરાવા રજૂ કરવાથી આરોપીનો ગુનો સાબિત થતો નથી જ્યાં સુધી આવો પુરાવો વિશ્વસનીય, સચોટ અને વિશ્વાસ પ્રેરિત કરતો ન હોય.

પ.૩ સામાવાળાઓ - આરોપીઓ તરફેના વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમમાં ફરિયાદપક્ષ પુરાવાની કોઈ વિકૃતિ, ગેરકાયદેસરતા કે ખોટી સમજ દર્શાવવામાં નિષ્ફળ ગયો છે. તેથી, હાલની અપીલ ગુણદોષ વિનાની છે અને ફગાવી દેવાને પાત્ર છે.

પ.૪ સામાવાળાઓ આરોપીઓ તરફેના વિદ્વાન વકીલે નીચે મુજબના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપ્યો હતો અને તેના પર આધાર રાખ્યો હતો:

(૧) કરનેલ સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા, ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૩૬/૨૦૦૩ માં તારીખ ૨૯.૦૭.૨૦૦૯ નો ચુકાદો;

(૨) સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત વિ. ગણેશભાઈ બેચરભાઈ પ્રજાપતિ, ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૬૩૨/૨૦૧૦ માં તારીખ ૧૫.૦૪.૨૦૨૬ નો ચુકાદો.

૬. મેં રેકર્ડ પર મૂકવામાં આવેલા સંબંધિત દસ્તાવેજો અને સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું છે. મેં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને હુકમ તેમજ રેકર્ડ અને કાર્યવાહી પણ જોઈ છે.

૭. વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ તથા બંને પક્ષોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો ધ્યાને લેતાં અને સાક્ષીઓની જુબાનીનું મૂલ્યાંકન કરતાં, આ કોર્ટ સમક્ષ વિચારણા માટે નીચે મુજબના પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે:

શું ટ્રાયલ કોર્ટે નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે?

શું ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓના પુરાવાની મૂલવણી કરતી વખતે કાયદા અથવા હકીકતની કોઈ ભૂલ કરી છે?

શું નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે વિકૃતિથી પીડાય છે?

૮. ઉપરોક્ત જણાવેલી રજૂઆતો અને બંને પક્ષો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલોના પ્રકાશમાં અને નિર્દોષ છોડી મૂકવાના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમ તથા ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા પુરાવાઓ જોયા પછી, કોર્ટ દ્વારા નિર્ણય માટે નક્કી કરાયેલા પ્રશ્નોની હાલના કેસની હકીકતોના પ્રકાશમાં ચકાસણી કરવી જરૂરી છે. ફરિયાદપક્ષનો એવો કેસ છે કે ફરિયાદી, જેઓ લોકલ કાઈમ બ્રાન્ચ (એલસીબી), પાલનપુર ખાતે પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર તરીકે ફરજ બજાવતા હતા, તેઓ ફરજ પર હતા. તારીખ ૧૬.૦૨.૨૦૦૭ ના રોજ, ફરિયાદી અન્ય પોલીસ કર્મચારીઓ સાથે, થરાદ પોલીસ સ્ટેશન ખાતે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૫૭ અને ૩૮૦ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે સી.આર. નં. ૧૪/૨૦૦૭ થી નોંધાયેલા ગુનાની તપાસના સંબંધમાં પાલનપુરથી થરાદ જવા નીકળ્યા હતા. થરાદની મુલાકાત લીધા પછી, તેઓ દિયોદર પોલીસ સ્ટેશન ખાતે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૫૭ અને ૩૮૦ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે પહેલા-સી.આર. નં. ૧૭/૨૦૦૭ અને ૧૮/૨૦૦૭ થી નોંધાયેલા ગુનાઓના સંબંધમાં દિયોદર તરફ આગળ વધ્યા હતા.

૯. જ્યારે પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર અન્ય પોલીસ કર્મચારીઓ સાથે દિયોદર તરફ જઈ રહ્યા હતા ત્યારે તેઓએ લવાણા ગામ તરફ જતા રસ્તા પાસે મોટરસાયકલ પર સવાર એક વ્યક્તિને જોયો હતો. ફરિયાદીએ નોંધ્યું હતું કે મોટરસાયકલ પર કોઈ નંબર પ્લેટ ન હતી અને શંકા ગઈ હતી. તેથી, તેઓએ મોટરસાયકલ સવારને રોકવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. જો કે, ઊભા રહેવાને બદલે મોટરસાયકલ સવારે ભાગવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો અને મોટરસાયકલની ગતિ વધારી દીધી હતી.

ફરિયાદી અને અન્ય પોલીસ કર્મચારીઓએ તેનો પીછો કર્યો અને તેને આંતરી લીધો, જેના પર તેણે સરકારી શાળા પાસે મોટરસાયકલ રોકી દીધી હતી. ત્યારબાદ તપાસ અધિકારીએ દિયોદરના સ્થાનિક વિસ્તારમાંથી પંચોને બોલાવ્યા હતા. એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે, જ્યાં સુધી પંચો ન આવ્યા ત્યાં સુધી તપાસ અધિકારીએ કોઈ પૂછપરછ કે તપાસ કરી ન હતી કે આરોપી નં. ૧ એ પોતાનું વાહન રોકવાને બદલે શા માટે ભાગવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો.

૧૦. આરોપી નં. ૧ રાજસ્થાનના કાયમી રહેવાસી હોવાથી અને ગુજરાતી ભાષાથી વાકેફ ન હોવાથી, ફરિયાદી-તપાસ અધિકારીએ, પંચો અને અન્ય પોલીસ કર્મચારીઓની હાજરીમાં, કથિત રીતે તેને પૂછ્યું હતું કે શું તે ગેઝેટેડ ઓફિસરની હાજરીમાં ઝડતી મેળવવા માંગે છે. તેના જવાબમાં, આરોપી નં. ૧ એ કથિત રીતે પોતાની સંમતિ આપી હતી કે તે ગેઝેટેડ ઓફિસરની હાજરીમાં ઝડતી મેળવવા માંગતો નથી. ત્યારબાદ, પંચોની હાજરીમાં તેની અંગઝડતી લેવામાં આવી હતી, જે દરમિયાન તેના કબજામાંથી એક પેકેટ મળી આવ્યું હતું. પેકેટમાં રહેલો પદાર્થ માદક પદાર્થ હોવાની શંકા હતી. પરિણામે, વજન કાંટા સાથે સોનીને બોલાવવામાં આવ્યા હતા, અને વજન કરતાં, આરોપી નં. ૧ ના કબજામાંથી કથિત રીતે ૫૦૦ ગ્રામ વજનનું અફીણ મળી આવ્યું હતું. વધુમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે સદર પદાર્થ દિયોદર ખાતે આરોપી નં. ૨ ને પહોંચાડવાનો હતો. તેના આધારે, તપાસ અધિકારીએ એન.ડી.પી.એસ. એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૧૭(બી) અને ૨૨(બી) હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે

દિયોદર પોલીસ સ્ટેશનમાં ફરિયાદ નોંધી હતી. ત્યારબાદ, ટ્રાયલ આગળ વધી હતી, જે દરમિયાન ફરિયાદપક્ષે પંચ સાક્ષીઓ અને સોની સહિત ૧૫ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી, જ્યારે બાકીના સાક્ષીઓ પોલીસ કર્મચારીઓ હતા. ફરિયાદપક્ષે રેકર્ડ પર વિવિધ દસ્તાવેજી પુરાવા પણ રજૂ કર્યા હતા.

૧૧. હવે, ઉપરોક્ત હકીકતો ધ્યાને લેતાં, એવું જણાય છે કે પોલીસ કર્મચારીઓ મૂળરૂપે બે અલગ-અલગ પોલીસ સ્ટેશનો એટલે કે થરાદ અને દિયોદર ખાતે નોંધાયેલા બે અલગ-અલગ ગુનાઓની તપાસના હેતુથી નીકળ્યા હતા. તેઓ સદર તપાસના સંબંધમાં પોલીસ જીપમાં મુસાફરી કરી રહ્યા હતા. જો કે, તપાસના હેતુથી તેઓના રવાના થવા અંગે સ્ટેશન ડાયરીમાં કે લોગ બુકમાં કોઈ નોંધ કરવામાં આવી ન હતી. ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા તેમજ પોલીસ મેન્યુઅલની સંબંધિત જોગવાઈઓ હેઠળ એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે, જ્યારે પણ કોઈ તપાસ અધિકારી તપાસ દરમિયાન કોઈ ચોક્કસ સ્થળે જાય છે, ત્યારે આવી તપાસ માટે આગળ વધતાં પહેલાં સ્ટેશન ડાયરીમાં અને જ્યાં લાગુ પડતું હોય ત્યાં લોગ બુકમાં જરૂરી નોંધ કરવી આવશ્યક છે. હાલના કેસમાં, રેકર્ડ પરના પુરાવા પરથી બહાર આવે છે કે સ્ટેશન ડાયરીમાં કે લોગ બુકમાં આવી કોઈ નોંધ કરવામાં આવી ન હતી. વધુમાં, ફરિયાદપક્ષ તે કેસો સંબંધિત જરૂરી વિગતો કે સામગ્રી રજૂ કરવામાં પણ નિષ્ફળ ગયો છે જેના સંબંધમાં પોલીસ કર્મચારીઓ કથિત રીતે તપાસ માટે ગયા હતા.

૧૨. જ્યાં સુધી હાલના સામાવાળાઓ સાથે સંકળાયેલી ઘટનાનો સંબંધ છે,

આરોપી નં. ૧ ને લવાણા ગામ પાસે અધવચ્ચે રોકવામાં આવ્યો હતો. જ્યારે આરોપી નં. ૧ ને રોકવામાં આવ્યો તે સમયે આરોપી નં. ૨ ઘટનાસ્થળે હાજર ન હતો. ફરિયાદપક્ષનો એવો કેસ છે કે આરોપી નં. ૧ દ્વારા આપવામાં આવેલા કથિત નિવેદનના આધારે, આરોપી નં. ૨ ને પ્રશ્નવાળા ગુનામાં સંડોવવામાં આવ્યો હતો. જો ફરિયાદપક્ષનો કેસ સ્વીકારી લેવામાં આવે, એટલે કે આરોપી નં. ૧ પાસેથી ૫૦૦ ગ્રામ અફીણ મળી આવ્યું હતું અને સદર અફીણ કથિત રીતે આરોપી નં. ૨ ને આપવાનું હતું, તો પણ તપાસ દરમિયાન ગંભીર વિસંગતતાઓ અને ક્ષતિઓ બહાર આવી છે, જે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પણ ધ્યાને લેવામાં આવી છે. ટ્રાયલ કોર્ટે અવલોકન કર્યા મુજબ, એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૪૨, ૫૦ અને ૫૭ ની ફરજિયાત જરૂરિયાતોનું વિધિવત પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું.

૧૩. આ સંબંધમાં, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓના પુરાવાની ચકાસણી કરવી જરૂરી છે. પી.ડબલ્યુ.-૧, જેઓ ફરિયાદી તેમજ તપાસ અધિકારી હતા, તેઓએ જુબાની આપી હતી કે આરોપી નં. ૧ ને પૂછવામાં આવ્યું હતું કે શું તે ગેઝેટેડ ઓફિસરની હાજરીમાં ઝડપી મેળવવા માંગે છે. જો કે, રેકર્ડ પર એવો કોઈ સંતોષકારક પુરાવો નથી કે જેનાથી સાબિત થાય કે આરોપી નં. ૧ ખરેખર સદર પ્રશ્ન સમજ્યો હતો અને સ્પેરછાએ આવી ઝડપીનો ઇનકાર કર્યો હતો. ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળ નોંધાયેલા પોતાના નિવેદનમાં, આરોપી નં. ૧ એ ખાસ ઇનકાર કર્યો હતો કે તેને સદર હકીકત જણાવવામાં આવી હતી. તેનો એવો પણ ચોક્કસ કેસ હતો કે તપાસ અધિકારી દ્વારા તેને આવો કોઈ પ્રશ્ન

પૂછવામાં આવ્યો ન હતો. વધુમાં એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે ફરિયાદી પોતે પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટર હતા અને બચાવ પક્ષના જણાવ્યા અનુસાર ગેઝેટેડ ઓફિસર હતા; તેમ છતાં, આરોપી નં. ૧ ને કથિત રીતે પૂછવામાં આવ્યું હતું કે શું તે ગેઝેટેડ ઓફિસરની હાજરીમાં ઝડતી મેળવવા માંગે છે.

૧૪. ટ્રાયલ કોર્ટે પી.ડબલ્યુ.-૧, પી.ડબલ્યુ.-૫ અને પી.ડબલ્યુ.-૬ ના પુરાવાની મૂલવણી કર્યા પછી, એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૦ ની જરૂરિયાતોનું વિધિવત પાલન થયું હતું કે કેમ અને ખાસ કરીને આરોપી નં. ૧ ને તે જાણતો હોય અને સમજતો હોય તેવી ભાષામાં તેના અધિકાર વિશે જાણ કરવામાં આવી હતી કે કેમ તે બાબત ધ્યાને લીધી છે. રેકર્ડ પરથી એ પણ બહાર આવ્યું છે કે એફ.આઈ.આર. ની હકીકતો અને વિગતો આરોપી નં. ૧ ને તે જાણતો હોય અને સમજતો હોય તેવી ભાષામાં સમજાવવામાં આવી ન હતી કે જણાવવામાં આવી ન હતી. ટ્રાયલ કોર્ટે પેરા નં. ૯ થી આગળ ઉપરોક્ત પાસાઓની વિગતવાર ચર્ચા કરી છે. ખાસ નોંધવામાં આવ્યું છે કે પી.ડબલ્યુ.-૧, જેઓ ફરિયાદી હતા અને જેમણે શરૂઆતમાં ગુનો નોંધ્યો હતો, તેઓએ એફ.આઈ.આર. નોંધતી વખતે આરોપી નં. ૨ નું નામ જાહેર કર્યું ન હતું. તે તબક્કે આરોપી નં. ૨ નું નામ અને ભૂમિકા જાણીતી ન હતી. વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે ફરિયાદી, જેઓ પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટર હતા અને જેમણે પોતે આરોપી નં. ૧ વિરુદ્ધ એફ.આઈ.આર. નોંધી હતી, તેઓ આરોપી નં. ૨ ને સંડોવવાના હેતુથી આરોપીનું નિવેદન નોંધી શક્યા ન હોત અને તેમને

નિવેદન નોંધવાનો કોઈ અધિકાર નથી. એફ.આઈ.આર. પરથી પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે તેમાં આરોપી નં. ૨ ની ભૂમિકાનો ક્યાંય ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હતો અને આરોપી નં. ૨ ને માત્ર કથિત રીતે આરોપી નં. ૧ ના નિવેદનના આધારે જ આરોપી તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યો હતો.

૧૫. ટ્રાયલ કોર્ટે ઉપરોક્ત રજૂઆતો ધ્યાને લીધા પછી અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓના પુરાવાની વિગતવાર મૂલવણી કર્યા બાદ, વાદગ્રસ્ત ચુકાદાના પેરા નં. ૨૬ સુધી સમગ્ર પાસાની ચર્ચા કરી છે. યોગ્ય કારણો આપ્યા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદપક્ષના કેસને યોગ્ય રીતે જ અવિશ્વાસપાત્ર ગણ્યો છે. ટ્રાયલ કોર્ટે દ્વારા એવું પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે ફરિયાદી લોકલ કાઈમ વ્રાન્ચમાં ફરજ બજાવતા પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટર હતા, જેમની કચેરી તે જ મકાનના પહેલા માળે આવેલી હતી, જ્યારે બનાસકાંઠાના જિલ્લા પોલીસ અધિક્ષકની કચેરી તે જ મકાનના ગ્રાઉન્ડ ફ્લોર પર આવેલી હતી. એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૭ હેઠળ વિચાર્યા મુજબ, સંબંધિત અધિકારીએ નિર્ધારિત સમયગાળામાં ધરપકડ અને જમીનો અહેવાલ પોતાના ઉપરી અધિકારીને રજૂ કરવો જરૂરી છે.

૧૬. હાલના કેસમાં, જો કે, ફરિયાદપક્ષ એ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે કે ફરિયાદી અથવા તપાસ અધિકારીએ કથિત માદક પદાર્થની જમી અથવા આરોપી નં. ૧ ના કબજામાંથી કથિત અફીણ મળી આવવાના સ બંધમાં તેની ધરપકડ અંગે જિલ્લા પોલીસ અધિક્ષકને તાત્કાલિક જાણ કરી હતી. આમ, ફરિયાદપક્ષ ફરજિયાત વૈધાનિક જરૂરિયાતોનું, ખાસ કરીને એન.ડી.પી.એસ.

એક્ટની કલમ ૪૨, ૫૦ અને ૫૭ હેઠળ વિચારાયેલી જોગવાઈઓનું યોગ્ય પાલન સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે. ઉપરોક્ત ગંભીર ક્ષતિઓ અને કાયદાની ફરજિયાત જોગવાઈઓના અપરિપાલનને ધ્યાનમાં રાખીને, ટ્રાયલ કોર્ટ સામાવાળા-આરોપીઓને શંકાનો લાભ આપવા અને નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો હુકમ નોંધવામાં સંપૂર્ણ ન્યાયી હતી.

૧૭. આ તબક્કે, એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૧૭, ૨૨, ૪૨, ૫૦, ૫૨ અને કલમ ૫૭ નો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય છે જે નીચે મુજબ વાંચી શકાય છે:

“૧૭. તૈયાર કરેલ અફીણના સંબંધમાં ઉદ્ધંધન માટે શિક્ષા.—જે કોઈ, આ અધિનિયમની કોઈપણ જોગવાઈ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ નિયમ કે હુકમ અથવા મંજૂર કરવામાં આવેલી લાયસન્સની શરતનું ઉદ્ધંધન કરીને, તૈયાર કરેલ અફીણનું ઉત્પાદન કરે છે, કબજો ધરાવે છે, વેચાણ કરે છે, ખરીદી કરે છે, પરિવહન કરે છે, આંતર-રાજ્ય આયાત કરે છે, આંતર-રાજ્ય નિકાસ કરે છે અથવા ઉપયોગ કરે છે, તે શિક્ષાને પાત્ર થશે,—

(એ) જ્યાં ઉદ્ધંધનમાં નાનો જથ્થો સામેલ હોય, ત્યાં સખત કેદની સજા કે જે ૧ [એક વર્ષ] સુધી લંબાવી શકાય છે, અથવા દંડ કે જે દસ હજાર રૂપિયા સુધી લંબાવી શકાય છે, અથવા બંને સાથે;

(બી) જ્યાં ઉદ્ધંધનમાં વાણિજ્યિક જથ્થા કરતાં ઓછો પરંતુ નાના જથ્થા કરતાં વધુ જથ્થો સામેલ હોય, ત્યાં સખત કેદની સજા કે જે દસ વર્ષ સુધી

લંબાવી શકાય છે, અને દંડ કે જે એક લાખ રૂપિયા સુધી લંબાવી શકાય છે; અથવા

(સી) જ્યાં ઉદ્ધંધનમાં વાણિજ્યિક જથ્થો સામેલ હોય, ત્યાં સખત કેદની સજા કે જે દસ વર્ષ કરતાં ઓછી નહીં પરંતુ જે વીસ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય છે, અને દંડ માટે પણ જવાબદાર રહેશે જે એક લાખ રૂપિયા કરતાં ઓછો નહીં પરંતુ જે બે લાખ રૂપિયા સુધી લંબાવી શકાય છે:

પરંતુ અદાલત ચુકાદામાં નોંધવાના કારણોસર, બે લાખ રૂપિયાથી વધુ દંડ લાદી શકશે.

૨૨. સાયકોટ્રોપિક પદાર્થોના સંબંધમાં ઉદ્ધંધન માટે શિક્ષા.—જે કોઈ, આ અધિનિયમની કોઈપણ જોગવાઈ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ નિયમ કે હુકમ અથવા મંજૂર કરવામાં આવેલી લાયસન્સની શરતનું ઉદ્ધંધન કરીને, કોઈપણ સાયકોટ્રોપિક પદાર્થનું ઉત્પાદન કરે છે, કબજો ધરાવે છે, વેચાણ કરે છે, ખરીદી કરે છે, પરિવહન કરે છે, આંતર-રાજ્ય આયાત કરે છે, આંતર-રાજ્ય નિકાસ કરે છે અથવા ઉપયોગ કરે છે, તે શિક્ષાને પાત્ર થશે,—

(એ) જ્યાં ઉદ્ધંધનમાં નાનો જથ્થો સામેલ હોય, ત્યાં સખત કેદની સજા કે જે ૫ [એક વર્ષ] સુધી લંબાવી શકાય છે, અથવા દંડ કે જે દસ હજાર રૂપિયા સુધી લંબાવી શકાય છે, અથવા બંને સાથે;

(બી) જ્યાં ઉદ્ધંધનમાં વાણિજ્યિક જથ્થા કરતાં ઓછો પરંતુ નાના જથ્થા કરતાં વધુ જથ્થો સામેલ હોય, ત્યાં સખત કેદની સજા કે જે દસ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય છે, અને દંડ કે જે એક લાખ રૂપિયા સુધી લંબાવી શકાય છે;

(સી) જ્યાં ઉદ્ધંધનમાં વાણિજ્યિક જથ્થો સામેલ હોય, ત્યાં સખત કેદની સજા કે જે દસ વર્ષ કરતાં ઓછી નહીં પરંતુ જે વીસ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય છે, અને દંડ માટે પણ જવાબદાર રહેશે જે એક લાખ રૂપિયા કરતાં ઓછો નહીં પરંતુ જે બે લાખ રૂપિયા સુધી લંબાવી શકાય છે: પરંતુ અદાલત ચુકાદામાં નોંધવાના કારણોસર, બે લાખ રૂપિયાથી વધુ દંડ લાદી શકશે.

૪૨. વોરંટ અથવા અધિકૃતતા વિના પ્રવેશ, ઝડપી, જપ્તી અને ધરપકડ કરવાની સત્તા.—(૧) સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, નાર્કોટિક્સ, કસ્ટમ્સ, રેવન્યુ ઇન્ટેલિજન્સ અથવા કેન્દ્ર સરકારના પેરા-મિલિટરી દળો કે સશસ્ત્ર દળો સહિતના કોઈપણ અન્ય વિભાગના કોઈપણ અધિકારી (જે પટાવાળા, સિપાહી કે કોન્સ્ટેબલ કરતાં ઉચ્ચ હોદ્દો ધરાવતા હોય) જેમને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા સામાન્ય કે વિશેષ હુકમ દ્વારા આ વતી સત્તા આપવામાં આવી હોય, અથવા મહેસૂલ, ડ્રગ્સ કંટ્રોલ, એક્સાઈઝ, પોલીસ અથવા રાજ્ય સરકારના કોઈપણ અન્ય વિભાગના કોઈપણ અધિકારી (જે પટાવાળા, સિપાહી કે કોન્સ્ટેબલ કરતાં ઉચ્ચ હોદ્દો ધરાવતા હોય) જેમને

રાજ્ય સરકારના સામાન્ય કે વિશેષ હુકમ દ્વારા આ વતી સત્તા આપવામાં આવી હોય, જો તેમની પાસે અંગત જાણકારી પરથી અથવા કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા આપવામાં આવેલી અને લેખિતમાં લેવાયેલી માહિતી પરથી એવું માનવાને કારણ હોય કે કોઈ માદક ઔષધ, અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થ, અથવા નિયંત્રિત પદાર્થ કે જેના સંબંધમાં આ અધિનિયમ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કરવામાં આવ્યો છે અથવા કોઈ દસ્તાવેજ કે અન્ય વસ્તુ કે જે આવા ગુનાના આચરણનો પુરાવો પૂરો પાડી શકે અથવા ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત કરેલી કોઈ મિલકત અથવા ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત કરેલી કોઈપણ મિલકત ધરાવવાનો પુરાવો પૂરો પાડી શકે તેવો કોઈ દસ્તાવેજ કે અન્ય વસ્તુ કે જે આ અધિનિયમના પ્રકરણ પાસે હેઠળ જમી અથવા ફીઝ કરવા કે જમ કરવાને પાત્ર છે તે કોઈપણ મકાન, વાહન અથવા બંધ જગ્યામાં રાખવામાં આવેલ છે કે છુપાવવામાં આવેલ છે, તો સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્ત વચ્ચે,—

(એ) આવા કોઈપણ મકાન, વાહન અથવા જગ્યામાં પ્રવેશ કરી શકશે અને ઝડપી લઈ શકશે;

(બી) પ્રતિકારના કિસ્સામાં, કોઈપણ દરવાજો તોડી શકશે અને આવા પ્રવેશમાં આવતા કોઈપણ અવરોધને દૂર કરી શકશે;

(સી) આવા ઔષધ અથવા પદાર્થ અને તેના ઉત્પાદનમાં વપરાયેલી તમામ સામગ્રી તથા અન્ય કોઈપણ વસ્તુ અને કોઈપણ પ્રાણી કે વાહનને

જમ કરી શકશે જે આ અધિનિયમ હેઠળ જમ કરવાને પાત્ર હોવાનું માનવાને તેમની પાસે કારણ હોય અને કોઈપણ દસ્તાવેજ કે અન્ય વસ્તુ કે જે આ અધિનિયમ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર કોઈપણ ગુનો કર્યાનો પુરાવો પૂરો પાડી શકે અથવા આ અધિનિયમના પ્રકરણ પએ હેઠળ જમી કે ફીકિંગ કે જમીને પાત્ર હોય તેવી ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત કરેલી મિલકત ધરાવવાનો પુરાવો પૂરો પાડી શકે તેવું માનવાને તેમની પાસે કારણ હોય; અને

(ડી) કોઈપણ વ્યક્તિ કે જેણે આ અધિનિયમ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર કોઈપણ ગુનો કર્યો હોવાનું માનવાને તેમની પાસે કારણ હોય તેને અટકાયતમાં રાખી શકશે અને ઝડતી લઈ શકશે, અને જો તેઓ યોગ્ય માને તો ધરપકડ કરી શકશે:

[પરંતુ આ અધિનિયમ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ નિયમ કે હુકમ હેઠળ મંજૂર કરાયેલ ઉત્પાદિત ઔષધો અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થો અથવા નિયંત્રિત પદાર્થોના ઉત્પાદન માટે લાયસન્સ ધરાવનારના સંબંધમાં, આવી સત્તા સબ-ઇન્સ્પેક્ટરથી નીચેના હોદ્દાના ન હોય તેવા અધિકારી દ્વારા વાપરવામાં આવશે:

પરંતુ વધુમાં] જો આવા અધિકારી પાસે એવું માનવાને કારણ હોય કે પુરાવો છુપાવવાની તક આપ્યા વિના અથવા ગુનેગારને નાસી જવાની સુવિધા આપ્યા વિના સર્ચ વોરંટ અથવા અધિકૃતતા મેળવી શકાય તેમ

નથી, તો તેઓ પોતાની માન્યતાના આધારો નોંધ્યા પછી સૂર્યાસ્ત અને સૂર્યોદય વચ્ચેના કોઈપણ સમયે આવા મકાન, વાહન અથવા બંધ જગ્યામાં પ્રવેશ કરી શકશે અને ઝડતી લઈ શકશે. (૨) જ્યાં કોઈ અધિકારી પેટા-કલમ (૧) હેઠળ કોઈપણ માહિતી લેખિતમાં લે છે અથવા તેના પરંતુક હેઠળ પોતાની માન્યતા માટેના આધારો નોંધે છે, ત્યાં તેઓ બોહત્તેર કલાકની અંદર તેની નકલ પોતાના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને મોકલશે.

પ૦. જે શરતો હેઠળ વ્યક્તિઓની ઝડતી લેવામાં આવશે.—

(૧) જ્યારે કલમ ૪૨ હેઠળ વિધિવત અધિકૃત કોઈપણ અધિકારી કલમ ૪૧, કલમ ૪૨ અથવા કલમ ૪૩ ની જોગવાઈઓ હેઠળ કોઈપણ વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની અણી પર હોય, ત્યારે જો આવી વ્યક્તિ માંગણી કરે તો, તેઓ આવી વ્યક્તિને બિનજરૂરી વિલંબ વિના કલમ ૪૨ માં દર્શાવેલા કોઈપણ વિભાગના નજીકના ગેઝેટેડ ઓફિસર સમક્ષ અથવા નજીકના મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ લઈ જશે.

(૨) જો આવી માંગણી કરવામાં આવે, તો અધિકારી તે વ્યક્તિને પેટા-કલમ (૧) માં દર્શાવેલ ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ લાવી શકે ત્યાં સુધી તેની અટકાયત કરી શકશે.

(૩) ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ કે જેમની સમક્ષ આવી કોઈપણ

વ્યક્તિને લાવવામાં આવે છે, તેઓ જો ઝડતી માટે કોઈ વાજબી આધાર ન જુએ, તો સદર વ્યક્તિને તુરંત જ મુક્ત કરશે પરંતુ અન્યથા ઝડતી લેવાનો નિર્દેશ આપશે.

(જ) સ્ત્રી સિવાય અન્ય કોઈ દ્વારા કોઈ સ્ત્રીની ઝડતી લેવામાં આવશે નહીં.

[(પ) જ્યારે કલમ ૪૨ હેઠળ વિધિવત્ અધિકૃત અધિકારી પાસે એવું માનવાને કારણ હોય કે જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તે વ્યક્તિ કોઈપણ માદક ઔષધ અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થ, અથવા નિયંત્રિત પદાર્થ અથવા વસ્તુ કે દસ્તાવેજનો કબજો છોડી દે તેવી શક્યતા વિના તેને નજીકના ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ લઈ જવું શક્ય નથી, તો તેઓ આવી વ્યક્તિને નજીકના ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ લઈ જવાને બદલે, ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ (૧૯૭૪ નો ૨) ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવ્યા મુજબ સદર વ્યક્તિની ઝડતી લેવા આગળ વધી શકશે.

(ડ) પેટા-કલમ (પ) હેઠળ ઝડતી લીધા પછી, અધિકારી આવી માન્યતા માટેના કારણો નોંધશે જેના કારણે આવી ઝડતી લેવાની જરૂર પડી હતી અને બોહતેર કલાકની અંદર તેની નકલ પોતાના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને મોકલશે.]

[પ૦એ. નિયંત્રિત ડિલિવરી હાથ ધરવાની સત્તા.—કલમ ૪ ની પેટા-કલમ (૩) હેઠળ રચાયેલ નાર્કોટિક્સ કંટ્રોલ બ્યુરોના ડિરેક્ટર જનરલ અથવા આ વતી તેમના દ્વારા અધિકૃત કોઈપણ અન્ય અધિકારી, આ અધિનિયમમાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, કોઈપણ કન્સાઈનમેન્ટની નિયંત્રિત ડિલિવરી હાથ ધરી શકશે—

(એ) ભારતમાં કોઈપણ ગંતવ્ય સ્થાન સુધી;

(બી) જે વિદેશી દેશમાં આવું કન્સાઈનમેન્ટ જવાનું છે તેવા વિદેશી દેશના સક્ષમ સત્તાધિકારીની સલાહથી, નિયત કરવામાં આવે તેવી રીતે વિદેશી દેશ સુધી.]

પર. ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિઓ અને જપ્ત કરાયેલ વસ્તુઓનો નિકાલ.—

(૧) કલમ ૪૧, કલમ ૪૨, કલમ ૪૩ અથવા કલમ ૪૪ હેઠળ કોઈ વ્યક્તિની ધરપકડ કરનાર કોઈપણ અધિકારી, શક્ય તેટલી વહેલી તકે, તેને આવી ધરપકડ માટેના આધારો જણાવશે.

(૨) કલમ ૪૧ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ જારી કરાયેલા વોરંટ હેઠળ ધરપકડ કરાયેલ દરેક વ્યક્તિ અને જપ્ત કરાયેલી વસ્તુને બિનજરૂરી વિલંબ વિના તે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવામાં આવશે કે જેમના દ્વારા વોરંટ જારી કરવામાં આવ્યું હતું.

(૩) કલમ ૪૧ ની પેટા-કલમ (૨), કલમ ૪૨, કલમ ૪૩ અથવા કલમ ૪૪ હેઠળ ધરપકડ કરાયેલ દરેક વ્યક્તિ અને જપ્ત કરાયેલી વસ્તુને

બિનજરૂરી વિલંબ વિના મોકલવામાં આવશે—

(એ) નજીકના પોલીસ સ્ટેશનના ઈન્ચાર્જ અધિકારીને, અથવા

(બી) કલમ ૫૩ હેઠળ સત્તા અપાયેલ અધિકારીને.

(જ) જે સત્તાધિકારી અથવા અધિકારીને પેટા-કલમ (૨) અથવા પેટા-કલમ (૩) હેઠળ કોઈપણ વ્યક્તિ અથવા વસ્તુ મોકલવામાં આવે છે તેઓ, શક્ય તેટલી અનુકૂળ ઝડપ સાથે, આવી વ્યક્તિ અથવા વસ્તુના કાયદા અનુસાર નિકાલ માટે જરૂરી હોય તેવા પગલાં લેશે.

[પરએ. જમ કરાયેલ માદક ઔષધો અને સાયકોટ્રોપિક પદાર્થોનો નિકાલ.—[(૧) કેન્દ્ર સરકાર, જોખમી સ્વરૂપ, ચોરી થવાની શક્યતા, અવેજીકરણ, યોગ્ય સંગ્રહ જગ્યાની મર્યાદા અથવા અન્ય કોઈપણ સંબંધિત બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, કોઈપણ માદક ઔષધો, સાયકોટ્રોપિક પદાર્થો, નિયંત્રિત પદાર્થો અથવા વાહનોના સંબંધમાં, સત્તાવાર ગેઝેટમાં જાહેરનામા દ્વારા, આવા માદક ઔષધો, સાયકોટ્રોપિક પદાર્થો, નિયંત્રિત પદાર્થો અથવા વાહનો અથવા માદક ઔષધોના વર્ગ, સાયકોટ્રોપિક પદાર્થોના વર્ગ, નિયંત્રિત પદાર્થોના વર્ગ અથવા વાહનોનો ઉદ્દેશ કરી શકશે, જેનો તેમની જમી પછી શક્ય તેટલી વહેલી તકે, આવા અધિકારી દ્વારા અને એવી રીતે નિકાલ કરવામાં આવશે જે તે સરકાર હવે પછી નિર્દિષ્ટ પ્રક્રિયાને અનુસર્યા પછી વખતોવખત નક્કી કરી શકે.]

(ર) જ્યાં કોઈપણ [માદક ઔષધો, સાયકોટ્રોપિક પદાર્થો, નિયંત્રિત પદાર્થો અથવા વાહનો] જપ્ત કરવામાં આવ્યા હોય અને નજીકના પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીને અથવા કલમ ૫૩ હેઠળ સત્તા અપાયેલ અધિકારીને મોકલવામાં આવ્યા હોય, ત્યાં પેટા-કલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત અધિકારી આવા [માદક ઔષધો, સાયકોટ્રોપિક પદાર્થો, નિયંત્રિત પદાર્થો અથવા વાહનો] ની એક ઇન્વેન્ટરી તૈયાર કરશે જેમાં તેમના વર્ણન, ગુણવત્તા, જથ્થો, પેકિંગની પદ્ધતિ, માર્કસ, નંબરો અથવા [માદક ઔષધો, સાયકોટ્રોપિક પદાર્થો, નિયંત્રિત પદાર્થો અથવા વાહનો] ની આવી અન્ય ઓળખ વિગતો અથવા તેઓ જે પેકિંગમાં પેક કરવામાં આવ્યા છે તે પેકિંગ, મૂળ દેશ અને અન્ય વિગતો સંબંધિત વિગતો હશે જે પેટા-કલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત અધિકારી આ અધિનિયમ હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહીમાં [માદક ઔષધો, સાયકોટ્રોપિક પદાર્થો, નિયંત્રિત પદાર્થો અથવા વાહનો] ની ઓળખ માટે પ્રસ્તુત ગણી શકે અને કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટને નીચેના હેતુઓ માટે અરજી કરી શકશે—

(એ) આ રીતે તૈયાર કરેલી ઇન્વેન્ટરીની શુદ્ધતા પ્રમાણિત કરવા માટે; અથવા

(બી) આવા મેજિસ્ટ્રેટની હાજરીમાં, [આવા ઔષધો, પદાર્થો અથવા વાહનો] ના ફોટોગ્રાફ્સ લેવા અને આવા ફોટોગ્રાફ્સ સાચા હોવાનું પ્રમાણિત કરવા માટે; અથવા

(સી) આવા મેજિસ્ટ્રેટની હાજરીમાં આવા ઔષધો અથવા પદાર્થોના

પ્રતિનિધિ નમૂનાઓ લેવાની મંજૂરી આપવા અને આ રીતે લેવાયેલા નમૂનાઓની કોઈપણ ચાદીની શુદ્ધતા પ્રમાણિત કરવા માટે.

(૩) જ્યાં પેટા-કલમ (૨) હેઠળ અરજી કરવામાં આવે છે, ત્યાં મેજિસ્ટ્રેટ શક્ય તેટલી વહેલી તકે અરજી મંજૂર કરશે.

(૪) ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨ (૧૮૭૨ નો ૧) અથવા ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૮૭૩ (૧૮૭૪ નો ૨) માં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, આ અધિનિયમ હેઠળના ગુનાનો ઇન્સાફ કરતી દરેક અદાલત, ઇન્વેન્ટરી, [માદક ઔષધો, સાયકોટ્રોપિક પદાર્થો, નિયંત્રિત પદાર્થો અથવા વાહનો] ના ફોટોગ્રાફ્સ અને પેટા-કલમ (૨) હેઠળ લેવાયેલા અને મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પ્રમાણિત કરાયેલા નમૂનાઓની કોઈપણ ચાદીને આવા ગુનાના સંબંધમાં પ્રાથમિક પુરાવા તરીકે ગણશે.]

૫૭. ધરપકડ અને જમીનો અહેવાલ.—જ્યારે પણ કોઈપણ વ્યક્તિ આ અધિનિયમ હેઠળ કોઈપણ ધરપકડ અથવા જમી કરે છે, ત્યારે તેઓ આવી ધરપકડ અથવા જમી પછીના અડતાલીસ કલાકની અંદર, આવી ધરપકડ અથવા જમીની તમામ વિગતોનો સંપૂર્ણ અહેવાલ પોતાના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને કરશે.

[૫૭એ. અધિસૂચિત અધિકારી દ્વારા ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિની મિલકતની જમીનો અહેવાલ.—જ્યારે પણ કલમ ૫૩ હેઠળ અધિસૂચિત કોઈપણ અધિકારી આ અધિનિયમ હેઠળ ધરપકડ અથવા જમી કરે છે,

અને પ્રકરણ પાસે ની જોગવાઈઓ આવી ધરપકડ અથવા જમીના કેસમાં સંકળાયેલી કોઈપણ વ્યક્તિને લાગુ પડે છે, ત્યારે અધિકારી ધરપકડ અથવા જમીના નેવું દિવસની અંદર આવી વ્યક્તિની ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત કરેલી મિલકતોનો અહેવાલ અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા સક્ષમ સત્તાધિકારીને કરશે].”

૧૮. હવે, એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતાં, જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની હોય તેને એ જણાવવું જરૂરી છે કે જો તે માંગણી કરે, તો તેને ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવશે. અધિકૃત અધિકારીની આ કાનૂની ફરજ છે અને તપાસ અધિકારી દ્વારા આવી કાનૂની જોગવાઈનું પાલન કરવામાં કોઈ ક્ષતિ કે શિથિલતા ચલાવી શકાય નહીં.

૧૯. ટ્રાયલ કોર્ટે સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિ. બલબીર સિંહ, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૪ એસ.સી. ૧૮૭૨ માં નોંધાયેલ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાનો સંદર્ભ પણ લીધો છે, જેમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:—

“હેડ નોટ (ડી) નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટેન્સ એક્ટ (૧૯૮૫નો ૬૧), કલમો ૫૦, ૪૧, ૪૨ - જડતી અને જમી - અગાઉની માહિતી પર સત્તાપ્રાપ્ત અધિકારી કલમ ૪૧(૨) અથવા કલમ ૪૨ હેઠળ કામ કરતા હોય - કલમ ૫૦ ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવું જોઈએ - કલમ ૫૦ ની જોગવાઈઓ ફરજિયાત છે.

“૧૭. વિચારણા માટે ઉદ્ભવતો અન્ય એક મહત્વનો પ્રશ્ન એ છે કે શું

કલમ ૫૦(૧) હેઠળ ઝડતી લેનાર અધિકારી માટે જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેને એ જાણાવવું ફરજિયાત છે કે જો તે માંગણી કરે તો તેની ઝડતી ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ લેવામાં આવશે. અમને એવું જાણાય છે કે જો તે માંગણી કરે તો ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટની હાજરીમાં ઝડતી લેવાનો આ એક મૂલ્યવાન અધિકાર જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેને આપવામાં આવ્યો છે, કારણ કે આવી ઝડતી કાર્યવાહીને ઘણી વધુ અધિકૃતતા અને વિશ્વસનીયતા પ્રદાન કરશે જ્યારે સાથે સાથે આરોપીને એક મહત્વપૂર્ણ સુરક્ષા પણ પૂરી પાડશે. જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેને આવી તક આપવા માટે, તે પોતાના અધિકારથી વાકેફ હોવો જોઈએ અને તે અધિકૃત અધિકારી દ્વારા તેને જાણ કરીને જ થઈ શકે છે. ભાષા સ્પષ્ટ છે અને આ જોગવાઈ ગર્ભિતપણે અધિકૃત અધિકારી માટે જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેને તેના અધિકાર વિશે જાણ કરવાનું ફરજિયાત બનાવે છે.

૨૧. મિરાંડા વિ. એરિઝોના ના કેસમાં કોર્ટે, પોલીસ દ્વારા પૂછપરછ દરમિયાન આરોપીને જવાબ ન આપવાના અને શાંત રહેવાના તેના અધિકારથી વાકેફ કરવા જોઈએ કે કેમ તે પ્રશ્નની વિચારણા કરતી વખતે, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું: “શરૂઆતમાં, જો કસ્ટડીમાં રહેલી વ્યક્તિની પૂછપરછ કરવાની હોય, તો તેને સૌપ્રથમ સ્પષ્ટ અને અસંદિગ્ધ શબ્દોમાં જાણાવવું જોઈએ કે તેને મૌન રહેવાનો અધિકાર છે. જેઓ આ અધિકારથી અજાણ છે તેમના માટે, તેના ઉપયોગ અંગે સમજદારીપૂર્વકનો

નિર્ણય લેવા માટે શ્રેશોલ્ડ જરૂરિયાત તરીકે માત્ર તેઓને તેનાથી વાકેફ કરવા માટે ચેતવણીની જરૂર છે. વધુ મહત્વનું એ છે કે, આવી ચેતવણી એ પૂછપરછના વાતાવરણના સહજ દબાણને દૂર કરવા માટે એક અત્યંત આવશ્યક પૂર્વશરત છે.” વધુમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું: “મૌન રહેવાના અધિકારની ચેતવણી સાથે એવી સમજૂતી પણ હોવી જોઈએ કે બોલાયેલી કોઈપણ વાતનો અદાલતમાં તે વ્યક્તિ વિરુદ્ધ ઉપયોગ થઈ શકે છે અને કરવામાં આવશે. આ ચેતવણી તેને માત્ર અધિકારથી જ નહીં, પરંતુ તેનો ત્યાગ કરવાના પરિણામોથી પણ વાકેફ કરવા માટે જરૂરી છે. આ પરિણામોની જાગૃતિ દ્વારા જ વાસ્તવિક સમજણ અને આ અધિકારના સમજદારીપૂર્વકના ઉપયોગની કોઈ ખાતરી થઈ શકે છે. વળી, આ ચેતવણી વ્યક્તિને વધુ તીવ્રપણે જાગૃત કરવા માટે ઉપયોગી થઈ શકે છે કે તે વિરોધી વ્યવસ્થાના એવા તબક્કાનો સામનો કરી રહ્યો છે કે જ્યાં તે માત્ર તેના હિતમાં કામ કરતી વ્યક્તિઓની હાજરીમાં નથી.” જ્યારે સામાન્ય રીતે કસ્ટડીમાં રહેલા આરોપી વ્યક્તિને આપવામાં આવેલા અધિકારનું આવું મહત્વ હોય, ત્યારે સંદર્ભમાં કલમ ૫૦ હેઠળ સુરક્ષાના રૂપમાં આપવામાં આવેલો અધિકાર વધુ મહત્વપૂર્ણ અને મૂલ્યવાન છે. તેથી ઝડતી લેવાનો ઈરાદો ધરાવતા અધિકારી તરફથી જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેને તેના અધિકાર વિશે જાણ કરવાની એક અનિવાર્ય આવશ્યકતા તરીકે લેવામાં આવે છે કે જો તે પસંદ કરે, તો ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટની હાજરીમાં તેની ઝડતી લેવામાં

આવશે. આમ કલમ ૫૦ ની જોગવાઈઓ ફરજિયાત છે.

૨૫. ઉપર વિચારવામાં આવેલા પ્રશ્નો ટ્રાયલ કોર્ટો સમક્ષ વારંવાર ઉપસ્થિત થાય છે. તેથી અમારા તારણો રજૂ કરવા જરૂરી જણાય છે જે નીચે મુજબ છે:

(૧) જો કોઈ પોલીસ અધિકારી એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ વિચાર્યા મુજબની કોઈ પૂર્વ માહિતી વિના સી.આર.પી.સી. ની જોગવાઈઓ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવ્યા મુજબ ગુના અથવા શંકાસ્પદ ગુનાઓની સામાન્ય તપાસ દરમિયાન કોઈ વ્યક્તિની ઝડતી લે છે અથવા ધરપકડ કરે છે અને જ્યારે આવી ઝડતી પૂર્ણ થાય છે ત્યારે તે તબક્કે એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૦ લાગુ થશે નહીં અને તે હેઠળની જરૂરિયાતોનું પાલન કરવાનો પ્રશ્ન ઊભો થશે નહીં. જો આવી ઝડતી અથવા ધરપકડ દરમિયાન અચાનક કોઈ માદક ઔષધ અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થ મળી આવે, તો પોલીસ અધિકારી, જેઓ સત્તા ધરાવતા નથી, તેમણે સત્તા ધરાવતા અધિકારીને જાણ કરવી જોઈએ જેઓ ત્યારબાદ એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની જોગવાઈઓ અનુસાર આગળ વધશે. જો તેઓ પોતે પણ સત્તા ધરાવતા અધિકારી હોય, તો તે તબક્કાથી આગળ, તેઓએ એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની અન્ય જોગવાઈઓ અનુસાર તપાસ હાથ ધરવી જોઈએ.

(૨-એ) કલમ ૪૧(૧) હેઠળ માત્ર સત્તા ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટ જ આ

અધિનિયમના પ્રકરણ ૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ વગેરેના સંબંધમાં ધરપકડ માટે અથવા ઝડતી માટે વોરંટ જારી કરી શકે છે જ્યારે તેમની પાસે એવું માનવાને કારણ હોય કે આવા ગુનાઓ કરવામાં આવ્યા છે અથવા આવા પદાર્થો કોઈપણ મકાન, વાહન કે જગ્યામાં રાખવામાં આવ્યા છે કે છુપાવવામાં આવ્યા છે. જ્યારે ધરપકડ અથવા ઝડતી માટે આવું વોરંટ એવા મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા જારી કરવામાં આવે છે જેઓ સત્તા ધરાવતા નથી, ત્યારે આવી ઝડતી અથવા ધરપકડ જો હાથ ધરવામાં આવે તો તે ગેરકાયદેસર ગણાશે.

તેવી જ રીતે માત્ર કલમ ૪૧(૨) અને ૪૨(૧) માં દર્શાવ્યા મુજબ સત્તા ધરાવતા અધિકારીઓ અથવા વિધિવત અધિકૃત અધિકારીઓ જ એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ કામ કરી શકે છે. જો એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ આવા અધિકારીઓ સિવાય અન્ય કોઈ દ્વારા આવી ધરપકડ કે ઝડતી કરવામાં આવે, તો તે ગેરકાયદેસર ગણાશે.

(૨-બી) કલમ ૪૧(૨) હેઠળ માત્ર સત્તા ધરાવતા અધિકારી જ તેમાં દર્શાવ્યા મુજબ વ્યક્તિની ધરપકડ કરવા અથવા ઝડતી લેવા માટે પોતાના ગૌણ અધિકારીને અધિકૃતતા આપી શકે છે. જો કોઈ ઉદ્વેગન થાય, તો તે ફરિયાદપક્ષના કેસને અસર કરશે અને દોષિત ઠરાવવાના હુકમને દૂષિત કરશે.

(૨-સી) કલમ ૪૨(૧) હેઠળ સત્તા ધરાવતા અધિકારી પાસે જો કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા આપવામાં આવેલી પૂર્વ માહિતી હોય, તો તે ફરજિયાતપણે લેખિતમાં લેવી જોઈએ. પરંતુ જો તેમની પાસે અંગત જાણકારી પરથી એવું માનવાને કારણ હોય કે પ્રકરણ ૪ હેઠળના ગુનાઓ આચરવામાં આવ્યા છે અથવા આવા ગુનાઓ કર્યાનો પુરાવો પૂરો પાડી શકે તેવી સામગ્રી કોઈપણ મકાન વગેરેમાં છુપાવવામાં આવી છે, તો તેઓ સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્ત વચ્ચે વોરંટ વિના ધરપકડ અથવા ઝડતી હાથ ધરી શકે છે અને આ જોગવાઈ એવો આદેશ આપતી નથી કે તેઓએ પોતાની માન્યતાના કારણો નોંધવા જોઈએ. પરંતુ કલમ ૪૨(૧) ના પરંતુક હેઠળ જો આવા અધિકારીએ સૂર્યાસ્ત અને સૂર્યોદય વચ્ચે આવી ઝડતી હાથ ધરવાની હોય, તો તેઓએ પોતાની માન્યતા માટેના આધારો નોંધવા જ જોઈએ.

આ હદ સુધી આ જોગવાઈઓ ફરજિયાત છે અને તેનું ઉલ્લંઘન ફરિયાદપક્ષના કેસને અસર કરશે અને ટ્રાયલને દૂષિત કરશે.

(૩) કલમ ૪૨(૨) હેઠળ આવા સત્તા ધરાવતા અધિકારી જેઓ કોઈપણ માહિતી લેખિતમાં લે છે અથવા કલમ ૪૨(૧) ના પરંતુક હેઠળ આધારો નોંધે છે તેઓએ તુરંત જ તેની નકલ પોતાના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને મોકલવી જોઈએ. જો આ જોગવાઈનું સંપૂર્ણ અપરિપાલન થાય તો તે ફરિયાદપક્ષના કેસને અસર કરે છે. તે હદ સુધી તે ફરજિયાત છે. પરંતુ જો વિલંબ થયો હોય તો તે અયોગ્ય હતો કે કેમ અથવા તે

સમજાવવામાં આવ્યો છે કે કેમ, તે દરેક કેસમાં હકીકતનો પ્રશ્ન રહેશે.

(જ-એ) જો કોઈ પોલીસ અધિકારી, ભલે તેઓ “સત્તા ધરાવતા” અધિકારી હોય, કેવળ સી.આર.પી.સી. ની જોગવાઈઓ હેઠળના ગુનાઓની સામાન્ય તપાસ દરમિયાન ધરપકડ અથવા ઝડતી કરતી વખતે કારણો નોંધવાની જરૂરિયાત સહિત સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૦૦ અને ૧૬૫ ની જોગવાઈઓનું ચુસ્તપણે પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જાય, તો આવી નિષ્ફળતા માત્ર એક અનિયમિતતા ગણાશે.

(જ-બી) જો અધિનિયમની કલમ ૪૧(૨) હેઠળ સત્તા ધરાવતા અધિકારી અથવા અધિકૃત અધિકારી ઝડતી હાથ ધરે છે, તો તેઓ સી.આર.પી.સી. ની જોગવાઈઓ એટલે કે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૦૦ અને ૧૬૫ હેઠળ તેમ કરી રહ્યા હશે અને જો સી.આર.પી.સી. ની જોગવાઈઓનું ચુસ્તપણે પાલન ન થયું હોય તો આવી ઝડતી આપમેળે ગેરકાયદેસર બનશે નહીં અને ટ્રાયલને દૂષિત કરશે નહીં.

દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં પુરાવાની મૂલવણી કરતી વખતે અદાલતોએ આવી નિષ્ફળતાની અસર ધ્યાનમાં રાખવી પડશે.

(પ) પૂર્વ માહિતી પર, સત્તા ધરાવતા અધિકારી અથવા અધિકૃત અધિકારીએ કલમ ૪૧(૨) અથવા ૪૨ હેઠળ કામ કરતી વખતે વ્યક્તિની ઝડતી લેવામાં આવે તે પહેલાં કલમ ૫૦ ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવું

જોઈએ અને આવી વ્યક્તિને જાણાવવું જોઈએ કે જો તે માંગણી કરે, તો તે હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવ્યા મુજબ તેને ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવશે. જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેને જાણ કરવાની આવા અધિકારીની ફરજ છે. જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેને જાણ કરવામાં નિષ્ફળતા અને જો આવી વ્યક્તિ માંગણી કરે તો તેને ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ લઈ જવામાં નિષ્ફળતા એ કલમ ૫૦ નું અપરિપાલન ગણાશે જે ફરજિયાત છે અને આમ તે ફરિયાદપક્ષના કેસને અસર કરશે અને ટ્રાયલને દૂષિત કરશે. આ રીતે જાણ કર્યા પછી આવી વ્યક્તિએ આવો વિકલ્પ પસંદ કર્યો કે નહીં તે હકીકતનો પ્રશ્ન રહેશે.

(૬) કલમ ૫૨ અને ૫૭ ની જોગવાઈઓ જે કલમ ૪૧ થી ૪૪ હેઠળ ધરપકડ અથવા જપ્તી કર્યા પછી અધિકારીઓ દ્વારા લેવાના પગલાં સાથે સંબંધિત છે તે પોતે ફરજિયાત નથી. જો અપરિપાલન હોય અથવા જો વિલંબ વગેરે જેવી ક્ષતિઓ હોય તો આરોપીને કોઈ પૂર્વગ્રહ થયો છે કે કેમ તે જોવાની ચકાસણી કરવી પડશે અને આવી નિષ્ફળતા ધરપકડ અથવા જપ્તી અંગેના પુરાવાની મૂલવણી પર તેમજ કેસના ગુણદોષ પર અસર કરશે.”

૨૦. આ તબક્કે, એચ.આઈ. મજુમદાર ઇન્ટેલિજન્સ ઓફિસર વિ. સંતોષ પાંડુરંગ શેટ્ટી, ૨૦૨૬ (૦) એ.આઈ.જે.ઈ.એલ. એચ.સી. ૨૫૩૧૩૬ માં નોંધાયેલ કેસમાં આપેલા ચુકાદાનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય છે, જેમાં નામદાર સર્વોચ્ચ

અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:-

“હેડ નોટ (સી) નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટેન્સિસ એક્ટ, ૧૯૮૫, કલમો ૪૨, ૫૦ અને ૫૭- ઝડતી અને જપ્તી - ફરજિયાત જોગવાઈઓ - અપરિપાલન - ઝડતી અને જપ્તી વખતે એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૪૨ નું સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ્ય થયું હતું - ઠરાવ્યું, કલમ ૪૨ હેઠળ ઝડતી અને જપ્તીની જોગવાઈ ફરજિયાત છે અને તેનું અપરિપાલન કાયદા હેઠળ અસ્વીકાર્ય છે - બૂટા સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા, (૨૦૨૧) ૧૯ એસ.સી.સી. ૬૦૬; કરનેલ સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા, (૨૦૦૯) ૮ એસ.સી.સી. ૫૩૯; સુખદેવ સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા, (૨૦૧૩) ૨ એસ.સી.સી. ૨૧૨; સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન વિ. જગરાજ સિંહ ઉર્ફે હંસા, (૨૦૧૬) ૧૧ એસ.સી.સી. ૬૮૭ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૮. વધુમાં, પુરાવાની પુનઃ મૂલવણી કરતાં, એવું જણાય છે કે, ફરિયાદપક્ષના કેસ મુજબ, સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા હતા અને ફરિયાદપક્ષના કેસ મુજબ, આરોપી નં. ૧ થી ૩ પ્રતિબંધિત પદાર્થની હેરફેરમાં સંકળાયેલા હતા, અને સદર હકીકત સહ-આરોપીઓ એટલે કે આરોપી નં. ૨ અને ૩ ના નિવેદનોના આધારે બહાર આવી છે, પરંતુ ક્યાંય પણ કોઈ પુરાવાએ સદર દલીલને સમર્થન આપ્યું નથી, અને આરોપીઓની સંડોવણી અંગે કોઈપણ કાનૂની પુરાવાના અભાવે, વધુ ખાસ કરીને પ્રતિબંધિત પદાર્થ કેવી રીતે અને ક્યાંથી લોડ કરવામાં

આવ્યો હતો અને ગોડાઉનમાં ખસેડવામાં આવ્યો હતો, રેકર્ડ પર કોઈ પુરાવો નથી, અને આરોપી વ્યક્તિઓ તરફથી કથિત કાવતરું અથવા સામાન્ય સંમતિ હોવા અંગે કોઈ સ્વતંત્ર સાક્ષીએ પણ ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું નથી. ફરિયાદ મુજબ પણ, ફરિયાદપક્ષે આરોપી વ્યક્તિઓના નિવેદનો પર ગુનાહિત પુરાવા તરીકે આધાર રાખ્યો છે, અને આવા દોષારોપક નિવેદનો પણ સાચા નથી કે જે કોઈપણ પુરાવાને સમર્થન આપે અને આરોપીઓએ કાવતરું ઘડ્યું હતું અને વિશાળ પ્રતિબંધિત પદાર્થની હેરફેરમાં સંકળાયેલા હતા તે દર્શાવવા માટે કોઈ પુષ્ટિકારક પુરાવો રેકર્ડ પર નથી. વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલ એકમાત્ર પુરાવો એ છે કે આરોપી નં. ૨ દરોડા સમયે હાજર હતો, અને એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે તેના કબજામાંથી પ્રતિબંધિત પદાર્થ જપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો પરંતુ આરોપી નં. ૧ અને ૩ અંગે કોઈ પુરાવો એકત્ર કરવામાં આવ્યો નથી. એટલું જ નહીં, ગોડાઉનની માલિકી પણ સાબિત થઈ નથી અને ગોડાઉનના માલિકને સાક્ષી તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા નથી. સ્વતંત્ર સાક્ષી, ટીપક પરીખ, પ્રતિકૂળ જાહેર થયા હતા અને તેઓએ ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું નથી. આરોપીઓ સામે લગાવવામાં આવેલા કોઈપણ આક્ષેપો અને રજૂ કરાયેલા પુરાવાના આધારે પણ, સ્પષ્ટપણે બહાર આવે છે કે ફરિયાદપક્ષે એન.ડી.પી.એસ. એક્ટ હેઠળ ઝડપી અને જમી માટેની ફરજિયાત જોગવાઈઓનું પાલન કર્યું નથી. ઝડપી સમયે, એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૪૨ નું સ્પષ્ટ

ઉદ્ધંધન થયું હતું અને વિદ્વાન સેશન્સ જજે એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૪૨, ૫૦ અને ૫૭ ના ઉદ્ધંધન અંગે કારણો પાણ આપ્યા છે. કલમ ૪૨ હેઠળ ઝડપી અને જમીની જોગવાઈ ફરજિયાત છે અને આ સંબંધમાં, બૂટા સિંહ વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા, (૨૦૨૧) ૧૯ એસ.સી.સી. ૬૦૬ માં નોંધાયેલ; કરનેલ સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા, (૨૦૦૯) ૮ એસ.સી.સી. ૫૩૯ માં નોંધાયેલ; સુખદેવ સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા, (૨૦૧૩) ૨ એસ.સી.સી. ૨૧૨ માં નોંધાયેલ, અને સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન વિ. જગરાજ સિંહ ઉર્ફે હંસા, (૨૦૧૬) ૧૧ એસ.સી.સી. ૬૮૭ માં નોંધાયેલ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ લેવો જરૂરી છે. કલમ ૪૨ ની ફરજિયાત જોગવાઈનું અપરિપાલન રેકર્ડ પરથી તદ્દન સ્પષ્ટ છે અને આવું અપરિપાલન કાયદા હેઠળ અસ્વીકાર્ય છે. તેથી, વિદ્વાન સેશન્સ જજે એન.ડી.પી.એસ. એક્ટ હેઠળની ફરજિયાત જોગવાઈઓના અપરિપાલન અંગે તારણો નોંધવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી.”

૨૧. કરનેલ સિંહ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આપેલા ચુકાદામાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:—

“(૬) ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ અને તેમાં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતોના પ્રકાશમાં, એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૪૨ નો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે જે વર્તમાન હેતુ માટે સુસંગત છે કારણ કે તે ૨૦૦૧ ના અધિનિયમ ૯ દ્વારા તેના સુધારા પહેલાં અસ્તિત્વમાં હતી. તે નીચે મુજબ વાંચી શકાય છે:

“જરૂર વોરંટ અથવા અધિકૃતતા વિના પ્રવેશ, ઝડપી, જમી અને ધરપકડ કરવાની સત્તા.— (૧) સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, નાર્કોટિક્સ, કસ્ટમ્સ, રેવન્યુ ઇન્ટેલિજન્સ અથવા કેન્દ્ર સરકારના અન્ય કોઈપણ વિભાગના અથવા સીમા સુરક્ષા દળના આવા કોઈપણ અધિકારી (જે પટાવાળા, સિપાહી અથવા કોન્સ્ટેબલ કરતાં ઉચ્ચ હોદ્દો ધરાવતા અધિકારી હોય) કે જેમને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ દ્વારા આ વતી સત્તા આપવામાં આવી હોય, અથવા મહેસૂલ, ડ્રગ્સ કંટ્રોલ, એક્સાઈઝ, પોલીસ અથવા રાજ્ય સરકારના અન્ય કોઈપણ વિભાગના આવા કોઈપણ અધિકારી (જે પટાવાળા, સિપાહી અથવા કોન્સ્ટેબલ કરતાં ઉચ્ચ હોદ્દો ધરાવતા અધિકારી હોય) કે જેમને રાજ્ય સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ દ્વારા આ વતી સત્તા આપવામાં આવી હોય, જો તેમની પાસે અંગત જાણકારી પરથી અથવા કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા આપવામાં આવેલી અને લેખિતમાં લેવામાં આવેલી માહિતી પરથી એવું માનવાને કારણ હોય કે કોઈપણ માદક ઔષધ અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થ, જેના સંબંધમાં પ્રકરણ ૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કરવામાં આવ્યો છે અથવા કોઈપણ દસ્તાવેજ કે અન્ય વસ્તુ જે આવા ગુનો થયાનો પુરાવો પૂરો પાડી શકે છે તે કોઈપણ મકાન, વાહન અથવા બંધ જગ્યામાં રાખવામાં આવેલ છે અથવા છુપાવવામાં આવેલ છે, તો તેઓ સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્ત વચ્ચે,—

(એ) આવા કોઈપણ મકાન, વાહન અથવા જગ્યામાં પ્રવેશ કરી શકશે

અને ઝડતી લઈ શકશે;

(બી) પ્રતિકારના કિસ્સામાં, કોઈપણ દરવાજો તોડી શકશે અને આવા પ્રવેશમાં કોઈપણ અવરોધ દૂર કરી શકશે;

(સી) આવા ઔષધ અથવા પદાર્થ અને તેના ઉત્પાદનમાં વપરાયેલી તમામ સામગ્રી તથા અન્ય કોઈપણ વસ્તુ અને કોઈપણ પ્રાણી અથવા વાહન કે જે આ અધિનિયમ હેઠળ જપ્ત કરવાને પાત્ર હોવાનું માનવાને તેમની પાસે કારણ હોય અને કોઈપણ દસ્તાવેજ અથવા અન્ય વસ્તુ કે જે આવા ઔષધ અથવા પદાર્થ સંબંધિત પ્રકરણ ૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર કોઈપણ ગુનો થયાનો પુરાવો પૂરો પાડી શકે તેવું માનવાને તેમની પાસે કારણ હોય તેને જપ્ત કરી શકશે; અને

(ડી) જે વ્યક્તિએ આવા ઔષધ અથવા પદાર્થ સંબંધિત પ્રકરણ ૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર કોઈપણ ગુનો કર્યો હોવાનું માનવાને તેમની પાસે કારણ હોય તેવી કોઈપણ વ્યક્તિને અટકાયતમાં લઈ શકશે અને તેની ઝડતી લઈ શકશે, અને જો તેઓ યોગ્ય માને તો તેની ધરપકડ કરી શકશે:

પરંતુ જો આવા અધિકારી પાસે એવું માનવાને કારણ હોય કે પુરાવા છુપાવવાની તક અથવા ગુનેગારને નાસી જવાની સુવિધા આપ્યા વિના સર્ચ વોરંટ અથવા અધિકૃતતા મેળવી શકાય તેમ નથી, તો તેઓ પોતાની માન્યતાના આધારો નોંધ્યા પછી સૂર્યાસ્ત અને સૂર્યોદય વચ્ચે કોઈપણ સમયે આવા મકાન, વાહન અથવા બંધ જગ્યામાં પ્રવેશ કરી શકશે અને ઝડતી લઈ શકશે.

(૨) જ્યાં કોઈ અધિકારી પેટા-કલમ (૧) હેઠળ કોઈપણ માહિતી લેખિતમાં લે છે અથવા તેના પરંતુક હેઠળ પોતાની માન્યતાના આધારો નોંધે છે, ત્યાં તેઓ તરત જ તેની એક નકલ પોતાના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને મોકલશે.” ૨૦૦૧ ના અધિનિયમ ૯ દ્વારા બદલવામાં આવેલી પેટા-કલમ (૨) નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવી છે:

“(૨) જ્યાં કોઈ અધિકારી પેટા-કલમ (૧) હેઠળ કોઈપણ માહિતી લેખિતમાં લે છે અથવા તેના પરંતુક હેઠળ પોતાની માન્યતાના આધારો નોંધે છે, ત્યાં તેઓ બોહતેર કલાકની અંદર તેની એક નકલ પોતાના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને મોકલશે.”

૧૫) સુધારા પહેલાંની કલમ ૪૨(૨) હેઠળ, આવા સત્તાપ્રાપ્ત અધિકારી કે જેઓ કોઈપણ માહિતી લેખિતમાં લે છે અથવા કલમ ૪૨(૧) ના પરંતુક હેઠળના આધારો નોંધે છે તેઓએ તરત જ તેની એક નકલ પોતાના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને મોકલવી જોઈતી હતી. જો આ જોગવાઈનું સંપૂર્ણ અપરિપાલન હોય તો તે ફરિયાદપક્ષના કેસને પ્રતિકૂળ અસર કરશે અને તે હદ સુધી તે ફરજિયાત છે. પરંતુ જો વિલંબ થયો હોય, પછી ભલે તે અયોગ્ય હતો કે તેનું કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે નહીં, તે દરેક કેસમાં હકીકતનો પ્રશ્ન રહેશે, એવું તારણ કાઢવાનું રહે છે કે અધિનિયમની કલમ ૪૨ ની જોગવાઈઓનું ફરજિયાત અમલીકરણ કે જેના અપરિપાલનથી ટ્રાયલ દૂષિત થઈ શકે છે તે માત્ર સત્તાપ્રાપ્ત અધિકારી દ્વારા લેખિતમાં લેવાયેલી માહિતીની નકલ તાત્કાલિક સત્તાવાર

ઉપરી અધિકારીને મોકલવાની જોગવાઈ પૂરતું જ મર્યાદિત રાખવામાં આવ્યું છે અને સદર કલમની અન્ય કોઈપણ શરત પૂરતું નહીં. અબ્દુલ રશીદ (ઉપર મુજબ) નો કેસ ૦૧.૦૨.૨૦૦૦ ના રોજ નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો પરંતુ ત્યારબાદ કલમ ૪૨ માં ૦૨.૧૦.૨૦૦૧ થી અમલમાં આવે તે રીતે સુધારો કરવામાં આવ્યો છે અને જરૂરી માહિતીનો આવો અહેવાલ મોકલવાનો સમય તે લખ્યાના ૭૨ કલાકની અંદર નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે. ધારાસભા દ્વારા આપવામાં આવેલી છૂટછાટ સ્પષ્ટપણે માત્ર અધિનિયમના હેતુને જાળવી રાખવા માટે છે. જોગવાઈના ફરજિયાત ઉપયોગના પ્રશ્નનો જવાબ સદર સુધારાના પ્રકાશમાં આપી શકાય છે. સદર જોગવાઈનું અપરિપાલન ટ્રાયલને દૂષિત કરી શકશે નહીં જો તે આરોપીને કોઈ પૂર્વગ્રહ ન પહોંચાડે.

૧૭. ઉપસંહારમાં, જે બાબત ધ્યાને લેવાની છે તે એ છે કે અબ્દુલ રશીદના કેસમાં કલમ ૪૨(૧) અને ૪૨(૨) ની જરૂરિયાતોનું શાબ્દિક પાલન જરૂરી ન હતું અને સાજન અબ્રાહમના કેસમાં પણ એવું ઠરાવવામાં આવ્યું ન હતું કે કલમ ૪૨(૧) અને ૪૨(૨) ની જરૂરિયાતો બિલકુલ પૂર્ણ કરવાની જરૂર નથી. આ બંને ચુકાદાઓની અસર નીચે મુજબ હતી:

(એ) કોઈપણ વ્યક્તિ પાસેથી (કલમ ૪૨ ની પેટા-કલમ (૧) માં ઉદ્દેખિત સ્વરૂપની) માહિતી મળતાં અધિકારીએ તેને સંબંધિત રજિસ્ટરમાં લેખિતમાં નોંધવી પડતી હતી અને કલમ ૪૨(૧) ની કલમો (એ) થી (ડી) મુજબ કાર્યવાહી કરવા આગળ વધતાં પહેલાં, તરત જ

પોતાના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને તેની નકલ મોકલવી પડતી હતી.

(બી) પરંતુ જો અધિકારી પોલીસ સ્ટેશનમાં ન હોય ત્યારે માહિતી મળી હોય, પરંતુ જ્યારે તેઓ પેટ્રોલિંગ ડ્યુટી પર અથવા અન્યથા મુસાફરીમાં હોય, પછી ભલે તે મોબાઇલ ફોન દ્વારા કે અન્ય માધ્યમો દ્વારા હોય, અને માહિતી પર તાત્કાલિક પગલાં લેવાની જરૂર હોય અને કોઈપણ વિલંબના પરિણામે માલ અથવા પુરાવા દૂર કરવામાં આવે અથવા નાશ પામે તેમ હોય, તો તેમને આપવામાં આવેલી માહિતી લેખિતમાં લેવી શક્ય કે વ્યવહાર ન બને, તેવી સ્થિતિમાં, તેઓ કલમ ૪૨(૧) ની કલમો (એ) થી (ડી) મુજબ કાર્યવાહી કરી શકે છે અને ત્યારબાદ, શક્ય તેટલું પહેલું વ્યવહાર બને કે તરત જ, માહિતી લેખિતમાં નોંધી શકે છે અને તરત જ સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને તેની જાણ કરી શકે છે.

(સી) બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, મળેલી માહિતી લેખિતમાં લેવા અને તેની નકલ ઉપરી અધિકારીને મોકલવા સંબંધિત કલમ ૪૨(૧) અને ૪૨(૨) ની જરૂરિયાતોનું પાલન, સામાન્ય રીતે અધિકારી દ્વારા પ્રવેશ, ઝડપી અને જમી પહેલાં થવું જોઈએ. પરંતુ કટોકટીની પરિસ્થિતિઓ ધરાવતા વિશેષ સંજોગોમાં, માહિતી લેખિતમાં નોંધવાનું અને સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને તેની નકલ મોકલવાનું વાજબી સમયગાળા માટે, એટલે કે ઝડપી, પ્રવેશ અને જમી પછી મુલતવી રહી શકે છે. પ્રશ્ન તાકીદ અને સમયસૂચકતાનો છે.

(ડી) જ્યારે કલમ ૪૨ ની પેટા-કલમ (૧) અને (૨) ની જરૂરિયાતોનું સંપૂર્ણ અપરિપાલન અસ્વીકાર્ય છે, ત્યારે વિલંબ વિશેના સંતોષકારક ખુલાસા સાથેનું વિલંબિત પાલન એ કલમ ૪૨ નું સ્વીકાર્ય પાલન ગણાશે. દ્રષ્ટાંત તરીકે, જો કોઈપણ વિલંબના પરિણામે આરોપી નાસી જાય અથવા માલ કે પુરાવાનો નાશ થાય કે દૂર કરવામાં આવે, તો કાર્યવાહી શરૂ કરતાં પહેલાં મળેલી માહિતી લેખિતમાં ન નોંધવી, અથવા તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને આવી માહિતીની નકલ ન મોકલવી, તેને કલમ ૪૨ નું ઉલ્લંઘન ગણી શકાય નહીં. પરંતુ જો પોલીસ અધિકારી પોલીસ સ્ટેશનમાં હાજર હોય ત્યારે પગલાં લેવા માટે પૂરતા સમય સાથે માહિતી મળી હોય, અને જો પોલીસ અધિકારી મળેલી માહિતી લેખિતમાં નોંધવામાં નિષ્ફળ જાય, અથવા સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને તેની નકલ મોકલવામાં નિષ્ફળ જાય, તો તે અધિનિયમની કલમ ૪૨ નું સ્પષ્ટ ઉલ્લંઘન હોવાથી શંકાસ્પદ સંજોગ બનશે. તેવી જ રીતે, જ્યાં પોલીસ અધિકારી માહિતી બિલકુલ નોંધતા નથી, અને સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને બિલકુલ જાણ કરતા નથી, તો તે પણ અધિનિયમની કલમ ૪૨ નું સ્પષ્ટ ઉલ્લંઘન બનશે. કલમ ૪૨ નું પૂરતું કે યોગ્ય પાલન થયું છે કે નહીં તે દરેક કેસમાં નક્કી કરવાનો હકીકતનો પ્રશ્ન છે. ૨૦૦૧ ના અધિનિયમ ૮ દ્વારા કલમ ૪૨ માં સુધારા સાથે ઉપરોક્ત સ્થિતિ વધુ મજબૂત બની છે.”

૨૨. વિજયસિંહ ચંદુભા જાડેજા વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત, (૨૦૧૧) ૧

એસ.સી.સી. ૬૦૯ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદામાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:—

“૧૮. જો કે બંધારણીય બેન્ચે એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૦ ડિરેક્ટરી હતી કે ફરજિયાત તે પ્રશ્ન સંપૂર્ણ શબ્દોમાં નક્કી કર્યો ન હતો, તેમ છતાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૫૦ ની પેટા-કલમ (૧) ની જોગવાઈઓ સત્તાપ્રાપ્ત અધિકારી માટે સંબંધિત વ્યક્તિ (શંકાસ્પદ) ને તેના અધિકારના અસ્તિત્વ વિશે “જાણ કરવી” અનિવાર્ય બનાવે છે કે જો તે ઈચ્છે તો, તેની ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ઝડતી લેવામાં આવશે; શંકાસ્પદ વ્યક્તિને તેના સદર અધિકારના અસ્તિત્વ વિશે “જાણ કરવામાં” નિષ્ફળતા તેના માટે પૂર્વગ્રહ પેદા કરશે, અને જો તે આવો વિકલ્પ પસંદ કરે, તો તેની ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ઝડતી કરવામાં નિષ્ફળતા ટ્રાયલને દૂષિત ન કરી શકે પરંતુ તે ગેરકાયદેસર વસ્તુની રિકવરીને શંકાસ્પદ બનાવશે અને આરોપીના દોષિત ઠરાવવાના હુકમ અને સજાને દૂષિત કરશે, જ્યાં એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૦ ની જોગવાઈઓના ઉલ્લંઘનમાં હાથ ધરવામાં આવેલી ઝડતી દરમિયાન વ્યક્તિ પાસેથી મળી આવેલી ગેરકાયદેસર વસ્તુના કબજાના આધારે જ દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યો હોય. કોર્ટે એ પણ નોંધ્યું હતું કે કલમ ૫૦ હેઠળ આપવાની જરૂરી માહિતી નિર્ધારિત નમૂનામાં અથવા લેખિતમાં હોવી જરૂરી નથી પરંતુ તે ફરજિયાત હતું કે શંકાસ્પદ વ્યક્તિને ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ઝડતી કરાવવાના

તેના અધિકારના અસ્તિત્વથી વાકેફ કરવામાં આવે, જો તેના દ્વારા એવી માંગણી કરવામાં આવે. અમે આ તારણો સાથે આદરપૂર્વક સંમત છીએ. આ જોગવાઈનું અન્ય કોઈપણ અર્થઘટન શંકાસ્પદ વ્યક્તિને આપવામાં આવેલા મૂલ્યવાન અધિકારને ભ્રામક અને પ્રહસન બનાવી દેશે.

૧૯. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, ૨૦૦૧ ના અધિનિયમ ૯ દ્વારા કલમ ૫૦ માં પેટા-કલમ (૫) અને (૬) દાખલ કરવામાં આવી હતી. એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે જો કે સદર બે પેટા-કલમો દાખલ કરવાથી, પેટા-કલમોમાં ઉદ્દેખિત સંજોગો હેઠળ કડક પ્રક્રિયાગત જરૂરિયાતની કઠોરતાને હળવી કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે, એટલે કે જ્યારે અધિકૃત અધિકારી પાસે એવું માનવાને કારણ હોય કે વ્યક્તિની ઝડતીમાં કોઈપણ વિલંબથી જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તે કોઈપણ માદક ઔષધ અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થ વગેરે, અથવા વસ્તુ કે દસ્તાવેજનો કબજો છોડી દે તેવી શક્યતા રહેલી છે, તો તેઓ તેને નજીકના ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ લઈ જવાને બદલે તે વ્યક્તિની ઝડતી લેવા આગળ વધી શકે છે. જો કે, આવા કિસ્સાઓમાં પણ સત્તાના કોઈપણ મનસ્વી ઉપયોગ સામે પેટા-કલમ (૬) હેઠળ રક્ષણ પૂરું પાડવામાં આવ્યું છે. સદર પેટા-કલમ હેઠળ, સત્તાપ્રાપ્ત અધિકારી ઝડતીના બોહતેર કલાકની અંદર, આ રીતે નોંધાયેલા કારણોની નકલ પોતાના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને મોકલવા માટે બંધાયેલા છે. અમારા મતે, આ બે પેટા-કલમો દાખલ કરવાથી જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેને ગેઝેટેડ

ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ લઈ જવાના તેના અધિકાર વિશે જાણ કરવાના કલમ ૫૦ ની પેટા-કલમ (૧) ના આદેશનો લોપ થતો નથી. પેટા-કલમ (૫) અને (૬) દાખલ કરવાનો હેતુ અને અસર આ કોર્ટની બંધારણીય બેન્ચ દ્વારા ધ્યાને લેવામાં આવ્યા હતા, જેમાં અમારા પૈકીના એક (ડી.કે. જૈન, ન્યાયમૂર્તિ) સભ્ય હતા, કરનેલ સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા ના કેસમાં. જો કે સદર ચુકાદામાં કોર્ટે એવું અવલોકન કર્યું હતું કે પેટા-કલમ (૫) અને (૬) દાખલ થવાને કારણે, બલદેવ સિંહ ના કેસ (ઉપર મુજબ) માં આપવામાં આવેલો આદેશ હળવો થયો છે પરંતુ કોર્ટે એવો પણ અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે એવું કહી શકાય નહીં કે સદર દાખલ કરવાથી, શંકાસ્પદ વ્યક્તિને આપવામાં આવેલી સુરક્ષા અથવા રક્ષણ સંપૂર્ણપણે છીનવી લેવામાં આવ્યા છે. કોર્ટે અવલોકન કર્યું: “આ સુધારા દ્વારા બલદેવ સિંહ ના કેસ દ્વારા ફરજિયાત કરાયેલ કડક પ્રક્રિયાગત જરૂરિયાત ટાળવામાં આવી હતી કારણ કે ઉપરી અધિકારી તેમજ અટકાયતીને રેકર્ડ મોકલવા માટે વાજબી સમય નક્કી કરવા અને છૂટછાટ આપવા સાથે કટોકટીમાં વધુ હળવી જરૂરિયાત સાથે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૦૦ નો ઉપયોગ ધારાસભા દ્વારા સામેલ કરવામાં આવ્યો હતો. બલદેવ સિંહ ના કેસ દ્વારા અગાઉ ફરજિયાત કરાયેલા કલમ ૫૦ ના ચુસ્ત પાલન પર થયેલી અસર એ હતી કે પ્રક્રિયાગત જરૂરિયાતો કે જેણે ઝડપી અને જમીની કટોકટીની જરૂરિયાતને અપરોધિત કરી હોત અને શંકાસ્પદ વ્યક્તિને નાસી જવાની તક આપી હોત તેને આવી કટોકટીની

પરિસ્થિતિની વાજબીતાના આધારે ડિરેક્ટરી બનાવવામાં આવી હતી. જો કે એવું કહી શકાય નહીં કે શંકાસ્પદ વ્યક્તિઓને આપવામાં આવેલી સુરક્ષા અથવા રક્ષણ સંપૂર્ણપણે છીનવી લેવામાં આવ્યા છે પરંતુ તાકીદની પરિસ્થિતિને સંતુલિત કરવા માટે માત્ર (૨૦૦૯) ૮ એસ.સી.સી. ૫૩૯ માં પ્રક્રિયાગત ધોરણોમાં ચોક્કસ સુગમતા અપનાવવામાં આવી હતી. પરિણામે બલદેવ સિંહ ના કેસમાં આપવામાં આવેલો આદેશ હળવો થયો છે.”

૨૨. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો એવો દ્રઢ અભિપ્રાય છે કે એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૦(૧) હેઠળ સુરક્ષાના રૂપમાં શંકાસ્પદ વ્યક્તિને જે હેતુથી અધિકાર આપવામાં આવ્યો છે, એટલે કે સત્તાના દુરુપયોગને રોકવા માટે, નિર્દોષ વ્યક્તિઓને નુકસાન ટાળવા માટે અને કાયદા અમલીકરણ એજન્સીઓ દ્વારા ખોટા કેસો ઊભા કરવાના કે ઘડી કાઢવાના આક્ષેપોને ઓછા કરવા માટે, સત્તાપ્રાપ્ત અધિકારી માટે જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની હોય તેને ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ઝડતી કરાવવાના તેના અધિકાર વિશે વાકેફ કરવું અનિવાર્ય રહેશે. એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૦ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ અધિકૃત અધિકારીની જે જવાબદારી છે તે બાબતે, તે ફરજિયાત છે અને તેનું ચુસ્તપણે પાલન થવું જરૂરી છે તેવું ઠરાવવામાં અમને કોઈ ખચકાટ નથી. જોગવાઈનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા ગેરકાયદેસર વસ્તુની રિકવરીને શંકાસ્પદ બનાવશે અને જો આવી ઝડતી દરમિયાન આરોપી વ્યક્તિ

પાસેથી ગેરકાયદેસર વસ્તુ મળી આવવાના આધારે જ દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યો હોય તો તે દોષિત ઠરાવવાના હુકમને દૂષિત કરશે. ત્યારબાદ, શંકાસ્પદ વ્યક્તિ સદર જોગવાઈ હેઠળ તેને પૂરા પાડવામાં આવેલા અધિકારનો ઉપયોગ કરવાનું પસંદ કરી શકે છે અથવા ન પણ કરી શકે. રી પ્રેસિડેન્શિયલ પોલ માં અવલોકન કર્યા મુજબ, જે જોગવાઈનું અર્થઘટન કરવાનું છે તેના સમગ્ર વ્યાપ પર કાળજીપૂર્વક ધ્યાન આપીને ધારાસભાના વાસ્તવિક ઈરાદાને સમજવાની અદાલતોની ફરજ છે. “દરેક કાયદાને સમજવાની ચાવી એ કાયદાનું કારણ અને ભાવના છે, તે કાયદો ઘડનારનો હેતુ છે જે કાયદામાં જ વ્યક્ત થાય છે, સમગ્ર રીતે લેવામાં આવે તો.” અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે જોસેફ ફર્નાન્ડિઝ (ઉપર મુજબ) અને પ્રભા શંકર દુબે (ઉપર મુજબ) માં સદર કલમના આદેશમાં દાખલ કરવામાં આવેલ અને વાંચવામાં આવેલ એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૦ ની જરૂરિયાતના “નોંધપાત્ર પાલન” ની વિભાવના ન તો કલમ ૫૦ ની પેટા-કલમ (૧) ની ભાષામાંથી ફલિત થાય છે કે ન તો તે બલદેવ સિંહ ના કેસ (ઉપર મુજબ) માં નિર્ધારિત સિદ્ધાંત સાથે સુસંગત છે. એ ઉમેરવાની જરૂર નથી કે નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું કે કેમ અને કલમ ૫૦ ની જરૂરિયાત સંતોષાઈ હતી કે કેમ તે ટ્રાયલનો વિષય છે. તે સંબંધમાં કોઈ સંપૂર્ણ ફોર્મ્યુલા નક્કી કરવી શક્ય કે વ્યવહારુ રહેશે નહીં. અમને એવું પણ લાગે છે કે જો કે કલમ ૫૦ સત્તાપ્રાપ્ત અધિકારીને આવી વ્યક્તિ (શંકાસ્પદ) ને નજીકના ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ

સમક્ષ લઈ જવાનો વિકલ્પ આપે છે, પરંતુ સમગ્ર કાર્યવાહીમાં અધિકૃતતા, પારદર્શિતા અને વિશ્વસનીયતા લાવવા માટે, પ્રથમ તબક્કે, શંકાસ્પદ વ્યક્તિને નજીકના મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ, જેઓ અન્ય કોઈપણ અધિકારીની તુલનામાં (૧૯૭૪) ૨ એસ.સી.સી. ૩૩ સામાન્ય માણસનો વધુ વિશ્વાસ ધરાવે છે. તે માત્ર ઝડતીની કાર્યવાહીમાં કાયદેસરતા ઉમેરશે નહીં, પરંતુ તે ફરિયાદપક્ષને પણ ખરેખર મજબૂત બનાવી શકે છે.”

૨૩. સ્ટેટ ઓફ હિમાચલ પ્રદેશ વિ. સુરત સિંહ, ૨૦૦૫ (૧) જી.એલ.એચ. ૩૩૮ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદામાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

“૧૮. સુરેશ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ, (૨૦૧૩) ૧ એસ.સી.સી. ૫૫૦ ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે જે કેસમાં આરોપીઓને માત્ર એવું પૂછવામાં આવ્યું હતું કે શું તેઓ સંબંધિત પોલીસ અધિકારીને કે ગેઝેટેડ ઓફિસરને પોતાની અંગઝડતી આપવા માંગે છે અને અપીલકર્તાઓએ સંબંધિત પોલીસ અધિકારી દ્વારા પોતાની અંગઝડતી માટે સંમતિ આપી હતી, તે એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૦(૧) ના અપરિપાલન સમાન રહેશે. નામદાર જજે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

“૧૬) ઉપરોક્ત પંચનામું દર્શાવે છે કે અપીલકર્તાઓને માત્ર પોલીસ પાર્ટી દ્વારા ઝડતી માટે તેમની સંમતિ આપવા માટે પૂછવામાં આવ્યું હતું અને

એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૦ હેઠળ પોલીસ પાર્ટીને તેમની ઝડતી લેવાનો ઇનકાર કરવા/મંજૂરી આપવા અને ગેઝેટેડ ઓફિસર સમક્ષ અથવા મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ઝડતી લેવાનો વિકલ્પ પસંદ કરવા માટે પૂરા પાડવામાં આવેલા તેમના કાનૂની અધિકારથી વાકેફ કરવામાં આવ્યા ન હતા. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, પંચનામું વાંચતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે અપીલકર્તાઓને ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ઝડતી મેળવવાના તેમના અધિકાર વિશે વાકેફ કરવામાં આવ્યા ન હતા પરંતુ તેમની અંગઝડતી માટે સંમતિ માંગવામાં આવી હતી. તેઓને માત્ર એવું પૂછવું કે શું તેઓ તેમને એટલે કે પોલીસ અધિકારીને કે ગેઝેટેડ ઓફિસરને પોતાની અંગઝડતી આપશે, તે બલદેવ સિંહ ના કેસમાં અર્થઘટન કર્યા મુજબ એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૦ હેઠળ આપવામાં આવેલી સુરક્ષાને સંતોષી શકે નહીં.

૧૭. વધુમાં ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટના ચુકાદાઓ વાંચતાં એ પણ જણાય છે કે પંચોની હાજરીમાં, એસ.એચ.ઓ. એ ત્રણેય અપીલકર્તાઓને માત્ર તેમના દ્વારા ઝડતી માટે પૂછ્યું હતું અને તેઓ સરળતાથી સંમત થયા હતા. આ પંચનામામાં પ્રતિબિંબિત થાય છે. જો કે બલદેવ સિંહ ના કેસમાં, આ કોર્ટે કલમ ૫૦ ની જોગવાઈઓ ફરજિયાત છે કે ડિરેક્ટરી તે અંગે કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો નથી પરંતુ સંબંધિત વ્યક્તિને કલમ ૫૦ ની પેટા-કલમ (૧) માંથી ઉદ્ભવતા તેના અધિકાર વિશે “જાણ કરવામાં નિષ્ફળતા” પ્રતિબંધિત પદાર્થની રિકવરીને શંકાસ્પદ બનાવી શકે છે અને

આરોપીની સજા તથા દોષિત ઠરાવવાના હુકમને કાયદાની દ્રષ્ટિએ ખામીયુક્ત અને અસમર્થનીય બનાવી શકે છે. વિજયસિંહ ચંદુભા જાડેજા ના કેસમાં, તાજેતરમાં બંધારણીય બેન્ચે કલમ ૫૦ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવેલા આદેશની સમજૂતી આપી છે અને તારણ કાઢ્યું છે કે તે ફરજિયાત છે અને તેનું ચુસ્તપણે પાલન થવું જરૂરી છે. બેન્ચે એવું પણ ઠરાવ્યું હતું કે જો આવી ઝડતી દરમિયાન આરોપી વ્યક્તિ પાસેથી ગેરકાયદેસર વસ્તુ મળી આવવાના આધારે જ દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યો હોય, તો આ જોગવાઈનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા ગેરકાયદેસર વસ્તુની રિકવરીને શંકાસ્પદ બનાવશે અને દોષિત ઠરાવવાના હુકમને દૂષિત કરશે. જોસેફ ફર્નાન્ડિસ અને પ્રભા શંકર દુબે માં નોંધાયેલી નોંધપાત્ર પાલનની વિભાવના વિજયસિંહ ચંદુભા જાડેજા માં બંધારણીય બેન્ચ દ્વારા સ્વીકાર્ય ન હતી, તદનુસાર, અમે અગાઉ ટાંકેલા પંચનામા પરથી સ્પષ્ટ થતી ભાષાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે ઠરાવીએ છીએ કે, હાથ પરના કેસમાં, અપીલકર્તાઓની અંગઝડતી અને શંકાસ્પદ પદાર્થની જપ્તી ખામીયુક્ત છે અને દોષિત ઠરાવવાનો હુકમ કાયદાની દ્રષ્ટિએ અસમર્થનીય છે.”

૧૮. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન વિ. પરમાનંદ અને અન્ય, (૨૦૧૪) ૫ એસ.સી.સી. ૩૪૫ ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે જો કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા લઈ જવામાં આવતી માત્ર બેગની ઝડતી તેની અંગઝડતી લીધા વિના લેવામાં આવે, તો કલમ ૫૦ લાગુ થશે નહીં પરંતુ

જો તેના દ્વારા લઈ જવામાં આવતી બેગની ઝડતી લેવામાં આવે અને તેની અંગઝડતી પણ લેવામાં આવે, તો કલમ ૫૦ આકર્ષિત થશે. નામદાર જજે એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે પી.ડબલ્યુ.-૧૦ એસ.આઈ. “ક્યુ” માટે સામાવાળાઓને એવું કહેવું અયોગ્ય હતું કે ત્રીજો વિકલ્પ ઉપલબ્ધ હતો. નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

૧૫. “આમ, જો કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા લઈ જવામાં આવતી માત્ર બેગની ઝડતી તેની અંગઝડતી લીધા વિના લેવામાં આવે, તો એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૦ લાગુ થશે નહીં. પરંતુ જો તેના દ્વારા લઈ જવામાં આવતી બેગની ઝડતી લેવામાં આવે અને તેની અંગઝડતી પણ લેવામાં આવે, તો એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૦ લાગુ થશે. આ કેસમાં, સામાવાળા નં. ૧ પરમાનંદની બેગની ઝડતી લેવામાં આવી હતી. બેગમાંથી અફીણ મળી આવ્યું હતું. તેની અંગઝડતી પણ કરવામાં આવી હતી. સામાવાળા નં. ૨ સૂરજમલની અંગઝડતી પણ લેવામાં આવી હતી. તેથી, અગાઉના ફકરાઓમાં દર્શાવેલા આ કોર્ટના ચુકાદાઓના પ્રકાશમાં, એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૦ લાગુ થશે.””

૨૪. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન વિ. જગ રાજ સિંહ, ૨૦૧૬ (૧૧) એસ.સી.સી. ૬૮૭ અને બૂટા સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા, ૨૦૨૧ (૧૯) એસ.સી.સી. ૬૦૬ ના કેસોમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ લેવો પણ યોગ્ય છે જેમાં સમાન હકીકતોમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની

કલમ ૪૨, ૪૩ અને ૫૦ ની ચર્ચા કરી છે.

૨૫. વધુમાં, જો કે પોલીસ કર્મચારીઓ દિયોદર અને થરાદમાં ગુનાઓની તપાસ માટે ગયા હતા, વાહન દ્વારા મુસાફરી કરી હોવા છતાં, તે વાહનની કોઈ લોગબુક રજૂ કરવામાં આવી નથી, કે તે ગુનાઓની તપાસ સંબંધિત કોઈ દસ્તાવેજો રેકર્ડ પર રજૂ કરવામાં આવ્યા નથી. સામાન્ય રીતે, જ્યારે ગુનામાં સંડોવાયેલી કોઈ વ્યક્તિ ફરિયાદી દ્વારા આક્ષેપ કર્યા મુજબ પ્રતિબંધિત અફીણ સાથે નાસી રહી હોય, અને પોલીસ તેનો પીછો કરી રહી હોય, ત્યારે આરોપી સ્વાભાવિક રીતે જ આવા પ્રતિબંધિત પદાર્થને ફેંકી દેવાનો પ્રયાસ કરશે. જો કે, અહીં આવો કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો ન હતો. વધુમાં, પંચ સાક્ષીઓ આવ્યા ત્યાં સુધી આરોપીઓને પકડ્યા પછી તેમની સાથે કોઈ વાતચીત કે પૂછપરછ થઈ ન હતી તેવો દાવો કરતો ફરિયાદપક્ષનો પુરાવો વાસ્તવિકતાથી દૂર છે, શંકા પેદા કરે છે અને અસ્વીકાર્ય છે. તેથી, સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિ. બલબીર સિંહ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં નામદાર કોર્ટનો ચુકાદો આ કેસના તમામ તથ્યો, પુરાવા અને કાયદાની દ્રષ્ટિએ લાગુ પડે છે.

૨૬. વધુમાં, અપીલના રેકર્ડ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સામાવાળાઓ - આરોપીઓએ ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ પોતાની નિર્દોષતા સ્થાપિત કરી હતી અને મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવા અને રેકર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી અન્ય સામગ્રીની યોગ્ય મૂલવણી કર્યા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે યોગ્ય રીતે જ નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ પસાર કર્યો છે. ટ્રાયલ કોર્ટે નોંધેલા તારણો ન્યાયી,

યોગ્ય અને કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતો અનુસાર છે અને તેથી, આ કોર્ટ દ્વારા કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.

૨૭. ચુકાદાઓની હારમાળા દ્વારા એ સુસ્થાપિત છે કે નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો હુકમ જેના પર આધારિત છે તે પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની, પુનઃ મૂલવણી કરવાની અને પુનઃ વિચારણા કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા એપેલેટ કોર્ટ ધરાવે છે. જો કે, એપેલેટ કોર્ટે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છોડી મૂકવાના કેસમાં આરોપીની તરફેણમાં બેવડું અનુમાન હોય છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત હેઠળ નિર્દોષતાનું અનુમાન તેને ઉપલબ્ધ છે કે જ્યાં સુધી સક્ષમ કાયદાની અદાલત દ્વારા તેને દોષિત સાબિત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિ નિર્દોષ માનવામાં આવશે. બીજું, આરોપીએ પોતાની નિર્દોષતા મેળવી લીધી હોવાથી, તેમની નિર્દોષતાનું અનુમાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વધુ પુનઃપુષ્ટ, પુનઃસ્થાપિત અને મજબૂત બને છે.

૨૮. વધુમાં, જો રેકર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વાજબી તારણો શક્ય હોય, તો એપેલેટ કોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છોડી મૂકવાના તારણમાં ખતેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં. વધુમાં, નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમ સામેની અપીલમાં સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, અપીલ અદાલત સામાન્ય રીતે નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં જ્યાં સુધી નીચલી કોર્ટનો અભિગમ કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી દૂષિત ન થયો હોય અને જે તારણ પર કોઈ વાજબી વ્યક્તિ પહોંચી ન શકે તેવા તારણ પર પહોંચવામાં આવ્યું ન હોય અને તેથી, તે

નિર્ણયને વિફૂત ગણવામાં આવે. માત્ર બે મંતવ્યો શક્ય હોવાના કારણે, અપીલ અદાલત એવો અભિપ્રાય અપનાવશે નહીં કે જે નીચેની અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાને ઉલટાવી દે. જો કે, એપેલેટ કોર્ટ પાસે પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની સત્તા છે જો તેનો એવો અભિપ્રાય હોય કે નીચેની અદાલત દ્વારા લેવાયેલું તારણ વિફૂત છે અને કોર્ટે કાયદાની સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે અને રેકર્ડ પરના મહત્વપૂર્ણ પુરાવાને અવગણ્યો છે. આવા સંજોગોમાં, આરોપીઓ પર જે ગુનાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે તે ગુનો આચરવા સાથે તેઓ સંકળાયેલા છે કે કેમ તે શોધી કાઢવા માટે રેકર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીના આધારે ન્યાયી નિર્ણય પર પહોંચવા માટે પુરાવાની પુનઃ મૂલવણી કરવાની ફરજ એપેલેટ કોર્ટ પર લાદવામાં આવી છે.

૨૯. ચંદ્રપ્પા અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક, (૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૧૫, વધુ ખાસ કરીને પેરા નં. ૪૨ અને ૪૩ ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા વ્યાપ અને સિદ્ધાંતો સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યા છે, જેની બાદમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા રાજેશ પ્રસાદ વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર અને અન્ય, [૨૦૨૨] ૩ એસ.સી.સી. ૪૭૧ ના કેસમાં પુનઃ પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી, જેમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છોડી મૂકવાના કેસમાં સામાન્ય સિદ્ધાંતો સ્પષ્ટ કર્યા છે, વધુ ખાસ કરીને પેરા નં. ૨૬ માં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ ચુકાદાઓના આધારે સામાન્ય સિદ્ધાંતો નક્કી કરવામાં આવ્યા છે. ત્યારબાદ બાબુ સાહેબગૌડા રુદ્રગૌડાર વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક, એ.આઈ.આર. ૨૦૨૪ એસ.સી. ૨૨૫૨ = (૨૦૨૪) ૮ એસ.સી.સી. ૧૪૯ ના કેસમાં,

નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે આવા જ મુદ્દાની ચર્ચા કરી છે, વધુ ખાસ કરીને પેરા નં. ૩૭ થી ૪૦ માં. તેથી, હું ટ્રાયલ કોર્ટ નોંધેલા તારણો સાથે સંપૂર્ણ સહમત છું.

૩૦. રમેશ વિ. સ્ટેટ ઓફ કલાર્ટિક, [૨૦૨૪] ૯ એસ.સી.સી. ૧૬૯ માં નોંધાયેલ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના ચુકાદાનો સંદર્ભ લેવો પણ યોગ્ય છે, જેમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા-૨૦ અને ૨૧ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું અને અવલોકન કર્યું છે:

“૨૦. આ તબક્કે, નિર્દોષ છોડી મૂકવાના ચુકાદા સામેની અપીલ સાથે કામ કરતી વખતે એપેલેટ કોર્ટની સત્તા અંગે આ કોર્ટ દ્વારા ચંદ્રપ્પા અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ કલાર્ટિક ના કેસમાં તારવવામાં આવેલા સામાન્ય સિદ્ધાંતોનો સંદર્ભ લેવો પ્રસ્તુત થશે. સિદ્ધાંતો નીચે મુજબ વાંચી શકાય છે:

“૪૨. (૧) એપેલેટ કોર્ટ પાસે નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો હુકમ જેના પર આધારિત છે તે પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની, પુનઃ મૂલવણી કરવાની અને પુનઃ વિચારણા કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે.

(૨) ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના ઉપયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ કે શરત લાદતી નથી અને એપેલેટ કોર્ટ તેની સમક્ષના પુરાવા પર હકીકત અને કાયદા બંનેના પ્રશ્નો પર પોતાના તારણ પર પહોંચી શકે છે.

(૩) “મહત્વપૂર્ણ અને ફરજ પાડતા કારણો”, “સારા અને પૂરતા

આધારો”, “ખૂબ જ મજબૂત સંજોગો”, “વિકૃત તારણો”, “સ્પષ્ટ ભૂલો” વગેરે જેવા વિવિધ શબ્દપ્રયોગો નિર્દોષ છોડી મૂકવા સામેની અપીલમાં એપેલેટ કોર્ટની વ્યાપક સત્તાઓને મર્યાદિત કરવાનો ઈરાદો ધરાવતા નથી. આવા શબ્દસમૂહો પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની અને પોતાના તારણ પર પહોંચવાની કોર્ટની સત્તાને મર્યાદિત કરવા કરતાં નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં હસ્તક્ષેપ કરવા પ્રત્યે એપેલેટ કોર્ટની અનિચ્છા પર ભાર મૂકવા માટે વધુ “ભાષાકીય અલંકારો” ના સ્વરૂપમાં છે.

(જ) જો કે, એપેલેટ કોર્ટે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છોડી મૂકવાના કેસમાં, આરોપીની તરફેણમાં બેવડું અનુમાન હોય છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત હેઠળ નિર્દોષતાનું અનુમાન તેને ઉપલબ્ધ છે કે જ્યાં સુધી સક્ષમ અદાલત દ્વારા તેને દોષિત સાબિત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિ નિર્દોષ માનવામાં આવશે. બીજું, આરોપીએ પોતાની નિર્દોષતા મેળવી લીધી હોવાથી, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વધુ પુનઃપુષ્ટ, પુનઃસ્થાપિત અને મજબૂત બને છે.

(પ) જો રેકર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વાજબી તારણો શક્ય હોય, તો એપેલેટ કોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છોડી મૂકવાના તારણમાં ખલેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં.

૨૧. રાજેન્દ્ર પ્રસાદ વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર ના કેસમાં, આ કોર્ટની ત્રણ જજોની બેન્ચે નિર્દેશ કર્યો હતો કે હાઈકોર્ટ માટે, નિર્દોષ છોડી મૂકવા

સામેની અપીલમાં, આરોપીના ગુનાના વિપરીત તારણ પર પહોંચવા માટે ટ્રાયલ કોર્ટના કારણોને ફગાવી દેવા માટે રેકર્ડ પરથી મક્કમ અને વજનદાર આધારો સ્પષ્ટપણે દર્શાવવા આવશ્યક રહેશે. વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે, નિર્દોષ છોડી મૂકવા સામેની અપીલમાં, સાક્ષીઓની વિશ્વસનીયતા વિશે વિપરીત મત લેવો એ હાઈકોર્ટ માટે કાયદાકીય રીતે પૂરતો રહેશે નહીં અને તે અત્યંત અનિવાર્ય છે કે હાઈકોર્ટ ખાતરીપૂર્વક એવું શોધી કાઢે કે ટ્રાયલ કોર્ટ માટે તેમની જુબાનીને નકારી કાઢવી લગભગ અશક્ય હતી. આ ફોજદારી ન્યાયના ન્યાયશાસ્ત્રીય પાસાના સારતત્વ તરીકે ઓળખવામાં આવ્યું હતું. આ દ્રષ્ટિએ જોતાં, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આરોપીઓને શંકાનો લાભ આપી નિર્દોષ છોડી મૂકવાના સુસંગત અને સારી રીતે વિચારાયેલા ચુકાદાને ઉલટાવીને, અપીલકર્તા નં. ૧ અને ૨ ને દોષિત ઠેરવવામાં પરિણમતો, અપીલ સાથે કામ કરવાનો હાઈકોર્ટનો ઉતાવળિયો અભિગમ ટકી શકે તેમ નથી.”

૩૧. રેકર્ડ પરના સમગ્ર પુરાવાને ધ્યાનમાં લેતાં, સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે હાલના આરોપીઓને કથિત ગુના સાથે જોડતો કોઈ વિશ્વસનીય પુરાવો નથી અને રેકર્ડ પરનો પુરાવો એટલો ખાતરીપૂર્વકનો નથી કે આરોપીઓએ કથિત ગુનો કર્યો છે તે વાજબી શંકાથી પર સાબિત કરી શકાય. તેથી, રેકર્ડ પરના પુરાવા પર આરોપીઓને દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં.

૩૨. વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ જોતાં, સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે ટ્રાયલ કોર્ટે રેકર્ડ

પરના પુરાવાની મૂલવણી કરવામાં અને આરોપીઓ સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોમાંથી તેઓને નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં હકીકત અને કાયદાની કોઈ ભૂલ કરી નથી. પુરાવાની પુનઃ મૂલવણી કરતાં પણ, સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે ફરિયાદપક્ષ આરોપીઓ સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો વાજબી શંકાથી પર સાબિત કરવામાં સદંતર નિષ્ફળ ગયો છે. તેથી, ટ્રાયલ કોર્ટનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ ટકી રહેવા પાત્ર છે અને હાલની અપીલ ફગાવી દેવાને પાત્ર છે.

૩૩. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાને રાખીને, હાલની અપીલ ગુણદોષ વિનાની છે અને તે ફગાવી દેવાને પાત્ર છે. પરિણામે, તે ફગાવી દેવામાં આવે છે. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ આથી બહાલ રાખવામાં આવે છે. જામીન ખત રદ થાય છે. રેકર્ડ અને કાર્યવાહી સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટને તુરંત જ પરત મોકલી આપવી.

સહી/-

(હેમંત એમ. પ્રચ્છક, ન્યાયમૂર્તિ)

સુરેશ સોલંકી

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the

judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====